

Nr 3 • 2005 • årgång 29 • 65 kr

www.sydasien.se

sydasien

Tidskrift om Indien, Sri Lanka, Pakistan, Bangladesh, Afghanistan, Nepal, Bhutan och Maldiverna

Yoga för alle

– från andlig resa
till motionspass

Goda ambitioner

□ Sommaren är slut och vi är nog många som går in i hösten med goda ambitioner. "Börja träna" ligger alltid högt på min lista men det blir sällan något av alla de power-promenader, simpass och Friskis&Svettis-besök jag föresatt mig. En sak tullar jag dock inte på, och det är yogan. Sedan flera år träffas vi, en grupp medelålders kvinnor, högst upp i en av Vadstena slotts tornbyggnader. Inte för att slippa återfödas utan för att vi mår så bra av de uråldriga rörelserna. I artikeln intill berättar **Knut A. Jacobsen** om yogans förvandling; från andlig bildningsväg till träningsform och avstressning.

Johan Mikaelsson skriver om spänningen i Sri Lanka efter mordet på landets utrikesminister. **Peter Schalk** berättar om hur ö-nationens tamiler hyllar sina levande och döda hjältar.

Hängivenhet av annat slag möter vi hos **Kalpna**, en indisk kvinna **Kalle Kjellman** känt i många år. Varje fredag tillber hon gudinnan Santoshi Mata i hopp om en dragligare tillvaro.

Ljusare tider hoppas man förstås på också i Dhaka. Staden står inför en fullständig miljökollaps, rapporterar **Thomas Eriksson** efter sitt besök i Bangladeshs huvudstad. En annan megastad med skakig infrastruktur är Kolkata. **Ferdinando Sardella** skriver om en stad i förändring. Gästfriheten lever dock kvar.

Känn er välkomna till detta späckade nummer av SYDASIEN!

Katarina Sandström Blyme

INNEHÅLL I NR 3/05:

Så sekulariserades yogan	2
"Filmgudinnan" ger hopp åt kvinnor	4
Zac O'Yeah om livet som exilförfattare	9
Massor av modersmål i Sydasien	10
Kriget mot opium slår mot barnen	13
Trädprojekt räddar afghanska skogar?	16
Hijras utmanar heteronormen	18
"Dhaka står inför en katastrof"	
Vattenbrist, orenat avlopp och utsläpp	20
Bistånd mest inriktat på landsbygd	24
Rättssystemet i Bangladesh ifrågasatt	25
Spant i Sri Lanka efter ministermord	26
Peter Schalk om hjälteyrkan i Tamililam	26
Terrorns allianser i Pakistan	32
Indien på väg bli land utan döttrar	33
Ajit Roy om indiska demokratins triumf	34
Kolkata stad i förändring	36
Bertil Falk om "vedisk vetenskap"	38
Opiumboom ökar brudpriset	40

Omslaget:

FOTO: KNUT A. JACOBSEN

Svami Omprakash Aranya är yogi i Varanasi.

Väg till vishet

Yoga har i flera årtusenden varit en del av Indiens religiösa traditioner. Men hur kom yoga att sättas i förbindelse med hälsa, välbefinnande, avslappning och träning? Knut A. Jacobsen berättar om vägen från den uråldriga utövningen till dagens sekulära träningsfenomen

På 1970-talet var yoga fruktat av det kyrkliga Norge. Men de senaste tio åren har yoga blivit en populär träningsmetod och erbjuds på träningscenter som en form av motion särskilt effektiv mot stress och moderna livsstilssjukdomar. Många tusen människor har valt att utöva yoga som en del av sin livsstil och flera tiotusen människor deltar i yogakurser.

Yogatips har blivit ett återkommande inslag i veckotidningar, särskilt de som vänder sig till kvinnor, och i hälsotidningar.

Alla vet förstås att yoga kommer från Indien men hur utvecklades det till att förknippas med hälsa, motion och avslappning? Detta är ju moderna företeelser, så hur kommer det sig att yoga som är en flera tusen år gammal indisk tradition sägs kunna förmedla såna moderna egenskaper? Hur kommer det sig att det forntida Indien hade motions- och hälsotraditioner som verkar så moderna?

Shiva som yogi. Djup koncentration och insikt som skulle leda till att man inte behövde återfödas var det ursprungliga skälet till att utöva yoga.

Det finns till och med yoga för gravida! Många deltar i dessa kurser, men var yoga verkligen något som gravida kvinnor i det forntida Indien praktiserade inför sin förlossning? Höll över huvud taget kvinnor på med yoga? Och hur var det med vanligt folk? Sysslade de med yoga? När började folk med den typ av yoga som vi förknippar med hälsoaktivitet och medel för att motverka sjukdom och åldrande?

Faktum är att ingen människa i Indien, eller någon annanstans, praktiserade yoga för hälsans skull, om man inte menar hälsa i vidare mening, förrän i början av 1900-talet. Ändå betraktas yoga som en indisk form av gymnastik, som en idrott. Varje år hålls en yoga-olympiad, yogaorganisationer i Storbritannien är med i det brittiska idrottsförbundet och det skulle inte förvåna om yoga snart blir en del av det officiella OS-programmet.

Religiös tradition

I begynnelsen betydde yoga koncentration och hade mycket lite att göra med hälsa och träning. Yoga var ett samlingsnamn på en samling tekniker för koncentration och meditation. Dessa tekniker har i flera årtusenden varit en del av Indiens religiösa traditioner. Målet med yoga var att uppnå en djup koncentration och insikt som skulle leda till att man inte behövde återfödas.

Sekulariseringen av yoga började i Indien på 1920-talet. Efter hand växte det fram en marknad för en ny slags yoga. En ursprungligen hemlig religiös lära för män som invigts i munkordnar och som levde som asketer och i celibat, förvandlades till en fitness-metod utlärdd i träningslokaler.

Visst hade yoga i äldre tider med den yttre verkligheten och kroppens fysiologi att göra, men det var först på 1920-talet som man började experimentera med yoga som en alternativt behandlingsform mot sjukdomar. De stärkande och läkande kroppsställningarna (*asana*) och andningstekniken (*pranayama*) systematiserades och yoga blev först och främst en form av gymnastik. Först på 1920-talet spreds yoga till vanliga människor och för första gången också till kvinnor.

Före sekulariseringen och moderniseringen var yoga egentligen ett sällsynt fenomen i Indien. Den kända **Dayanand Sarasvati**, grundaren av Arya Samaj, en hinduistisk väckelserörelse som uppstod på 1800-talets senare hälft, reste runt i Himalaya och Nordindien i nio år för att hitta en yogalärare men han hittade ingen! Nu när det vimlar av yogalärare över hela världen, beskylls yogan för att ha blivit något helt annat.

Vår tids yogatraditioner kan delas in i

har blivit motionsform

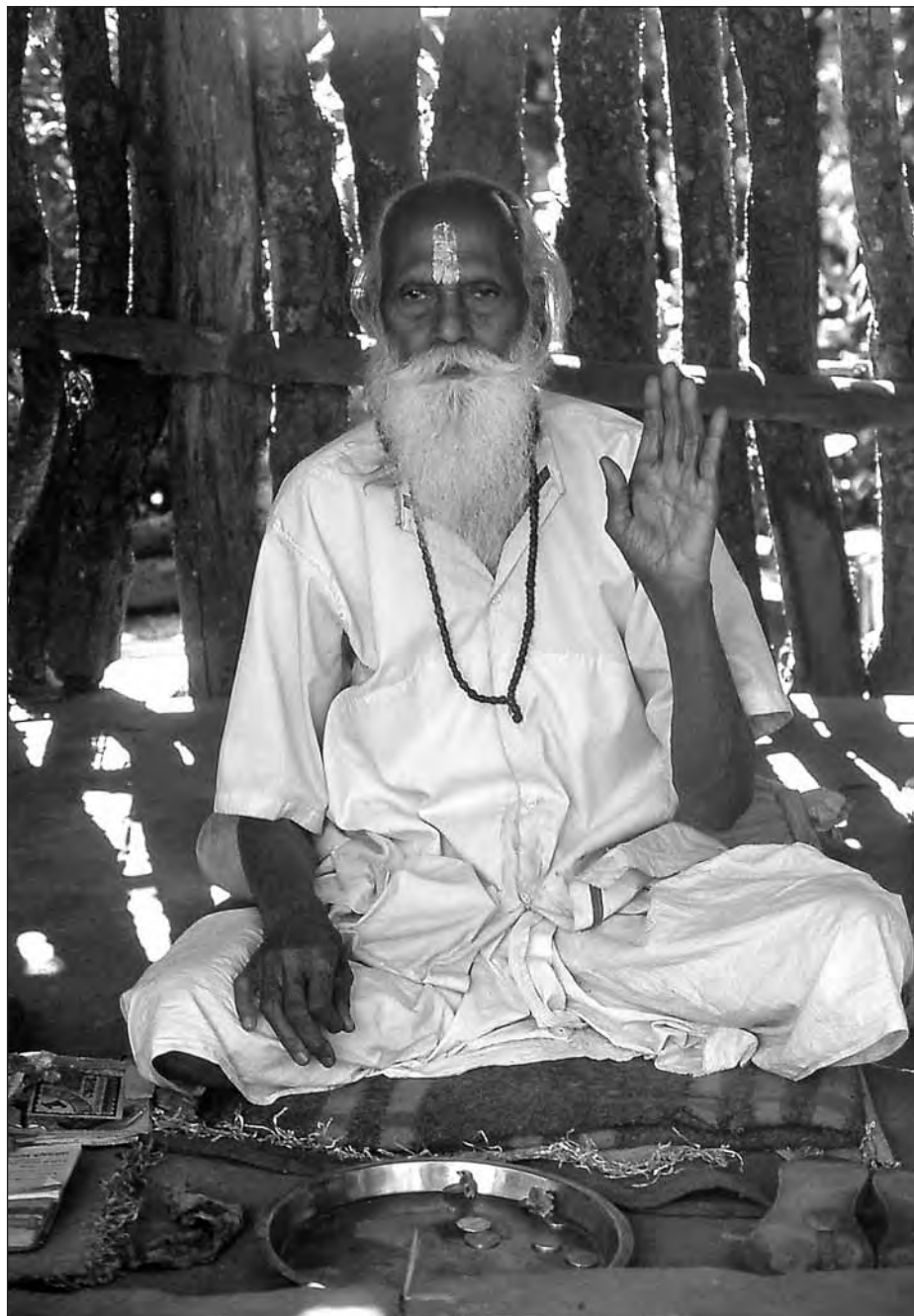

FOTO: KNUT A. JACOBSEN

Stressad? Knappast. Yogin i Amarkantak har inte avspänning som mål med sin yoga.

två grupper, en som lägger vikten vid mental koncentration och en som betonar kroppsövningarna. Det finns moderna riktningar inom båda grupperna. Värt att notera är att de indier som moderniserade yoga INTE sysslade med yoga som träning.

Stressens intåg

Träningsyogans framgång har med den förändrade verkligheten att göra. I Väst finns två fenomen. För det första stress, en modern företeelse som uppdagades under 1800-talets senare del. Det hängde ihop

med nervositet, ett resultat av det allt högre tempot i städerna med spårvagnar och hästskjutsar. Det andra fenomenet är intresset för kroppen, särskilt den ungdomliga kroppen och som dominerat – och accelererat – i västlig kultur från 1950-talet och framåt.

Centralfigurerna bakom utvecklandet av yoga till en träningsform var de indiska yogalärarna **Kuvalynanda** (1883-1966), **Yogendra** (1897-1989) **Krishnamacharya** (1888-1989) och **Sivananda** (1887-1963). Alla fyra grundlade institutioner

och hade många lärjungar. Ledargestalterna, deras medarbetare och alla de som utbildades av dessa, dominerar den moderna träningsyoga. Flera av dem var läkare och välvilliga till vetenskap. De såg yoga som ett medel till hälsa, både fysisk och psykisk, och var engagerade i att sprida yogafilosofin till folket. De förvandlade yoga till något som var tillgängligt för alla. Krishna-macharyas elever **Pattabhi Jois**, **B.K.S.Iyengar** och **T.K.V.Desikachar** har på sina egna sätt vidareförmedlat traditionen från sin mästare. Sivananda hade flera kända elever. En av dessa, **Satyananda Sarasvati** (1923-), grundlade Bihar School of Yoga där de flesta yogalärare i Norge är utbildade.

Motkultur på 1970-talet

Modern träningsyoga utvecklades i Indien under flera årtionden innan den dök upp i Väst som en slags motkultur på 1970-talet. Utvecklingen av träningsyoga har formats av sekularisering, framtidstro, intresse för vetenskap, tron på västliga typer av gymnastik, indisk nationalism och en riktning inom alternativ medicin som kom från Tyskland men blev ofantligt populär i Indien, hälsokoströrelsen.

Yoga var inte bara träning utan också ett sätt att bota sjukdomar. De som framhöll yogans fördelar som gymnastik var påverkade av brittisk linjegymnastik och indiska gymnastiktraditioner som inte hade något gemensamt med ursprunglig yoga. De omformade yoga till den hälsorörelse och träningsform vi i dag förknippar ordet med. De var läkare, inte asketer eller munkar. De var engagerade i samhällsfrågor, särskilt i den indiska självständighetsrörelsen. Det handlade om nationalism och att hitta alternativ till brittisk linjegymnastik och brittisk skolmedicin.

Modern träningsyoga har rötter i en sekulär, urban och indisk medelklass. Den började inte i Indiens grottor. Modern yoga använde sig av västliga vetenskaper för att översätta den indiska yogans fysiologiska lära till ett universellt budskap om hälsa och välmående, om utebliven stress och en ungdomlig kropp långt upp i åren. Mycket av yogans innehåll som tillhörde den indiska kulturen, avlägsnades för att sätta yoga i ett vetenskapligt sammanhang. Det är som en sådan universell aktivitet som yoga blivit en träningsmetod, en väg till hälsa accepterad och utbredd i Norge och andra västliga länder.

Knut A. Jacobsen

Artikelförfattaren är professor i religionsvetenskap vid Bergens universitet

Oversättning: Katarina Sandström Blyme

Kalpna sätter hopp och

”Filmgudinnan”
tillbes hängivet
av indiska kvinnor

Det finns många gudar och gudinnor i Indien, trehundra-trettio miljoner brukar det sägas, och så sent som för trettio år sedan tillkom ytterligare en. Det var en film som var så skickligt gjord och så väl tillfredsställde publikens förväntningar att den skapade en ny gudinna. Hennes namn är Santoshi Mata.

För miljoner hinduer är Santoshi Mata – Tillfredsställelsens Moder – en godhjärtad gudinna med kraften att uppfylla böner av de mest skilda slag. Framför allt kvinnor visar henne en kärleksfull tillit. En av dem heter **Kalpna** och bor i ett litet samhälle på den nordindiska slätten.

Kalpna giftes bort när hon var bara femton år. Hennes far låg allvarligt sjuk och för hennes föräldrar var det viktigt att snabbt få henne bortgift.

Kalpnas mor hörde sig för om lämpliga, unga män och kom så i kontakt med **Nirbans** familj, vars föräldrar intygade att deras son var en skötsam, ung man, som gick på en skrivmaskinskurs och snart skulle få jobb.

Snabbt bestämdes en bröllopsdag trots att det inte var mycket som de två familjerna visste om varandra, och en del som de medvetet lät bli att berätta.

När Kalpna efter bröllopet hade flyttat hem till Nirbans familj behövde hennes föräldrar inte längre oro sig för hennes kyskhet, hemgift och framtid. Särskilt Kalpnas far kände en stor lättnad, och han avled stilla en tid efter bröllopet.

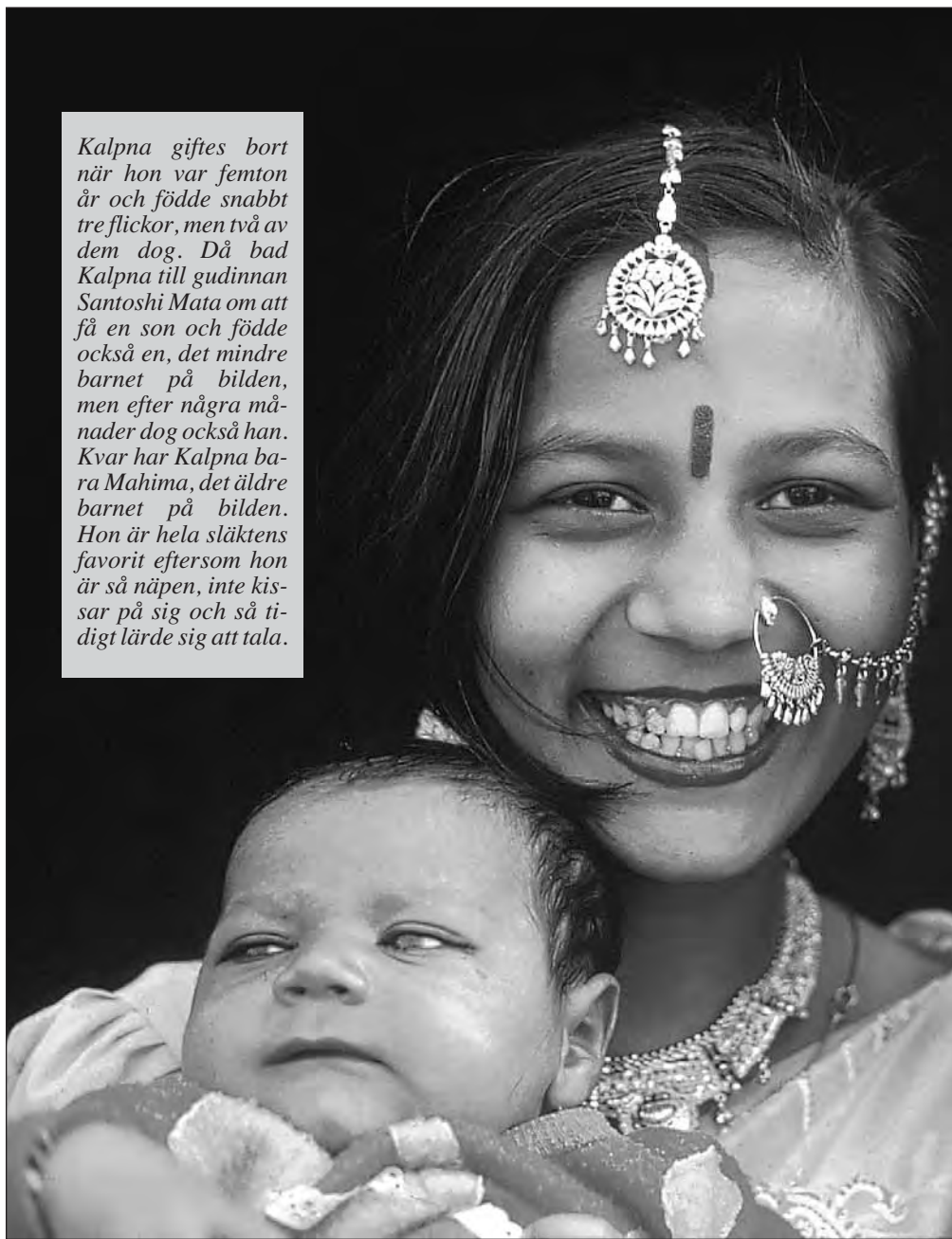
Förvandlades till fånge

Nirbans familj, som består av hans föräldrar och en äldre bror med familj, har ett ganska fint hus och äger en del jord.

I familjen gäller de traditionella reglerna för hur en ung, ingift kvinna ska bete sig, och Kalpna förvandlades till en fånge, som tyst var tvungen att anpassa sig och underordna sig.

Hon får till exempel inte gå ut utan sällskap, hon har ingen möjlighet att skaffa sig väninnor och hon är tvungen att skyla sitt ansikte inför sin svärfar och svåger. Reglerna var ingen överraskning för Kalpna, men med lite tur hade hon hamnat

Kalpna giftes bort när hon var femton år och födde snabbt tre flickor, men två av dem dog. Då bad Kalpna till gudinnan Santoshi Mata om att få en son och födde också en, det mindre barnet på bilden, men efter några månader dog också han. Kvar har Kalpna bara Mahima, det äldre barnet på bilden. Hon är hela släktens favorit eftersom hon är så näpen, inte kysar på sig och så tidigt lärde sig att tala.

i en familj som upprätthöll dem mindre strikt.

Kalpna har nu varit gift med Nirban i fem år. Hennes största problem är att Nirban inte har något arbete och inte heller försöker få något. Kalpna har det mycket knapert även om det inte går någon direkt nöd på henne.

Hennes mor liknar sin svärson vid ett omoget barn och hjälper ibland Kalpna med till exempel nya sandaler, trots att modern själv är fattig sedan hon blev änka.

Ett annat problem för Kalpna är att hon inte har någon son. Hon har fött fyra barn, men av dem lever bara en flicka.

I ett försök att lösa sina problem vänder sig Kalpna till Santoshi Mata med löftet att

under ett antal fredagar dyrka henne enligt föreskrifterna i ett litet häfte som hon har köpt och som heter ”Fredagens fasteberättelse” (*Shukrvar vratkatha*). Tanken är att om Kalpna dyrkar gudinnan med kärlek och enligt anvisningarna i häftet blir gudinnan lycklig och benägen att uppfylla hennes böner.

Syrlig mat bör undvikas

Häftet beskriver vilka regler som gäller, hur Kalpna på fredagarna ska utföra de enkla ritualerna, vilka tillbehör hon behöver, vad hon kan äta och vad hon inte kan äta.

Viktigast är att inte äta något syrligt, men självklart inte heller kött. I häftet finns

tro till Santoshi Mata

Santoshi Mata på omslaget till det lilla häftet "Fredagens fasteberättelse". Här kan man läsa berättelsen om gudinnan och lära sig hur hon bäst kan tillbes.

de mycket väl ha valt att ge ett fastelöfte till någon av dem. En av hennes kusiner, som har problem som mycket liknar Kalpnas, dyrkar guden Vishnu på torsdagar och har inhandlat ett häfte om honom. Häftena är på många sätt likartade med sina små berättelser och instruktioner om när och hur gudomarna ska tillbes.

På fredagsmorgnarna badar Kalpna och håller en liten andakt (puja) genom att läsa berättelsen i häftet sittande framför en smöroljelampa, rökelse, en bunke med vatten och ett fat med rostade och sötade kikärter. Hon ber gudinnan om en son och om ett arbete till sin man, och hon håller vattnet i bunken över en basilikabuske, som hinduer betraktar som helig. Därefter dricker hon te och äter någon frukt, som inte är syrlig. På kvällen förrättar så Kalpna en liten andakt igen och äter risgrynsgröt med bröd. Innan hon själv äter kan hon ge lite av maten till en ko, som ju också är helig. På det sättet kan Kalpna tillbe Santoshi Mata under till exempel sexton fredagar i rad eller under ännu längre tid.

Oblygt själviska böner

Att Kalpna och många andra kvinnor väljer att ge sina fastelöften till just Santoshi Mata beror på att de vill se resultat av sina böner, och Santoshi Mata anses välvillig och pålitlig men framför allt ha kraften att uppfylla böner. Denna själviska aspekt av sin tillbedjan gör Kalpna inget försök att tona ned.

Kalpna berättar gärna om andra kvinnor som med framgång tillbett Santoshi Mata; till exempel har hennes svägerska fött en son och försöker nu med ett nytt fastelöfte och en ny period av tillbedjan även ordna en statlig anställning åt sin man, som är advokat på en korrupt domstol.

Helt pålitlig är ändå inte gudinnan. Efter en av sina fasteperioder födde Kalpna en son och tackade gudinnan med en slutritual (*udyan*) precis som hon hade lovat och precis som häftet föreskriver. Hon bjöd åtta pojkar på kikärter, risgrynsgröt, flottyrkokta bröd, banan och kokosnöt, och hon undvek noga att servera dem något syrligt, för så är det bestämt. Trots det dog hennes son efter några månader.

Att samtidigt hålla fastelöfte till två gudar är olämpligt, menar Kalpna, eftersom det skulle kunna skapa en spänning mellan dem, så att den ene gudens hjälpsamhet spolieras av den andres avundsjuka. Att en kvinna fastar för guden Hanuman, tisdagar

är hans dag, är heller inte lämpligt, säger hon, eftersom Hanuman är ogift och en opassande relation skulle kunna uppstå. Sådana högst mänskliga svagheter hos gudarna är ett utmärkande drag i den folkliga hinduismen.

Den berättelse som Kalpna läser på fredagarna, vilket är en viktig del av hennes fastelöfte, handlar om en trogen hustru, vars problem liknar Kalpnas: ingen av dem har en son och bägge försörjs av sina svårar eftersom deras män inte arbetar, vilket i sin tur skapar spänningar inom deras storfamiljer.

I sin stora nöd börjar hustrun i berättelsen att tillbe Santoshi Mata och får till slut hennes hjälp. I min förkortade översättning från hindi lyder berättelsen:

Berättelsen om Santoshi Mata

□ En gumma hade sju söner. Sex av dem arbetade och till dem lagade gumman mat. Men den sjunde sonen var en odåga, och till honom gav gumman bara de matrester, som de andra sönerna lämnade kvar på sina tallrikar. Den sjunde sonen, som var mycket troskyldig, märkte ingenting och sade en dag till sin hustru att hans mor höll honom mycket kär. När hustrun då berättade att gumman bara gav honom matrester att äta, sade han sig inte kunna tro det förrän han hade sett det med sina egna ögon.

Några dagar senare inföll en stor högtid

också en berättelse, som Kalpna läser på fredagarna.

Att på det sättet lova att under en viss tid regelbundet tillbe en gud eller gudinna enligt bestämda anvisningar kallas på hindi att hålla *vrat*. Ordet betyder både löfte och fasta, och översätts här med fastelöfte.

Att ge ett fastelöfte är en folklig form av hinduism, som varken ställer höga krav eller kostar många ören.

Det är mest kvinnor som ger sådana löften och deras böner handlar nog ofta om hälsa, lycka och pengar, sällan om andlig upplysning eller befrielse ur det eviga kretsloppet.

Liknande små häften finns att köpa om andra gudar och gudinnor, och Kalpna kun-

VÄND!

FORTS.

och under förevändningen att han hade huvudvärk lade han sig i köket med ett tunt tyg över huvudet för att i smyg iaktta vad som hände där. Han såg hur gumman bredde ut en vacker matta när hans sex bröder kom för att äta och hur hon trugande serverade dem sju sorters mat. När de så hade ätit och gått, samlade gumman ihop matresterna på deras tallrikar, formade en portion och bad sin sjunde son att äta. Han svarade: "Mor, jag ska inte äta. Jag ska resa långt bort." Gumman menade att i så fall kunde han lika gärna ge sig av redan samma dag.

Mannen uppsökte sin hustru för att ta farväl och gav henne en ring som minne. Hustrun, som var sysselsatt med att avköpning forma kakor att elda med, gjorde ett avtryck på hans rygg med sin avspinning insmorda hand.

Mannen gav sig av till ett avlägset land där han fick anställning hos en rik affärsman.

Han arbetade flitigt från morgon till kväll och efter bara några dagar fick han ansvaret för affären, efter några månader fick han hälften av vinsten och efter tolv år var han en rik och välkänd person.

Bröd bakat på agnar

Men hör nu vad hans hustru fick utstå under tiden! Hennes svärföräldrar gjorde livet tungt för henne. Hennes dagar förflöt så att hon först skötte hushållsarbetet och sedan fick äta ett bröd bakat av agnar och dricka vatten ur ett slitet kokosnötsskal. Därefter sändes hon ut i skogen för att samla ved.

En dag fick hon i skogen se några kvinnor som tillbad Santoshi Mata. Hon lyssnade till berättelsen de läste och frågade sedan vilken gudom de dyrkade och vilken nytta de hade av det.

En av kvinnorna svarade att de hade givit fastlöften till Santoshi Mata för att hon i gengäld skulle uppfylla alla deras önsk-

ningar: "Hemmet fylls av lycka och rikedom genom Santoshi Matas barmhärtighet", berättade kvinnan, "och oron i sinnet ersätts av glädje och frid. Den kvinna som är utan en son föder en son, och den vars käraste är på annan ort får honom snart tillbaka. Ogifta flickor blir lyckligt gifta, långdragna rättsprocesser kommer till ett slut och sjukdomar håller sig borta."

Kvinnan berättade också hur de uppfyller sina löften: "Handla rostade och sötade kikärter för 1,25 rupier eller mer om du har råd. Tillbe gudinnan med kärlek och hängivenhet varje fredag, läs eller lyssna utan avbrott till berättelsen om henne och följ alla föreskrifter. Om inte någon lyssnar när du läser berättelsen så tänd en lampa med smörolja och ställ framför den en bunke med vatten. När löftestiden är över förrättar du en slutritual genom att bjuda åtta pojkar på mat. Bjud din familjs pojkar eller grannarnas. Ge dem också gåvor efter din förmåga och se till att inte någon i ditt hem äter något syrligt. Inom tre månader kommer gudinnan att uppfylla dina böner."

Hustrun sålde sin börda av ved och köpte söta, rostade kikärter för pengarna. Hon uppsökte ett tempel tillägnat Santoshi Mata, föll för gudinnans fötter och bad ödmjukt:

"Jag är en dumbom som inte känner fastelöftets regler. Jag är helt förtvivlad och söker ditt beskydd. Oh stora gudinna, gör mig lycklig."

Gudinnan fylldes av medkänsla. På fredagen två veckor senare fick hustrun ett brev från sin man och fredagen därpå kom också pengar från honom. Hennes svägerskor snörpte på munnarna och deras söner menade att hon nu skulle bli så högfärdig att hon inte ens svarade på tilltal.

"Bad om äktenskapslycka"

Den stackars hustrun begav sig åter till templet och föll gråtande för gudinnans fötter: "Gudinna, jag bad inte om pengar utan om äktenskapslycka. Det är åsynen

av min make och hans hjälp jag ber om." Gudinnan gladd sig och svarade: "Bege dig hem, din man ska snart komma."

Gudinnan visade sig nu för mannen i en dröm och sade: "Din hustru har det mycket svårt och längtar efter dig. Hjälp henne! Tag ett bad i morgon bitti och åkalla mig. Tänd sedan en smöroljelampa och sätt dig ödmjukt i affären. Under dagens lopp kommer du få se hur alla dina fordringar och skulder klaras upp, hur alla dina varor i lagret säljs ut mot kontant betalning och hur en hel förmögenhet har samlats intill dig när skymningen faller."

Såsom gudinnan hade sagt gjorde mannen, och precis som hon hade förutspått hade han en hel förmögenhet vid sin sida när solen gick ner. Han gladd sig åt gudinnans mirakel, köpte smycken och kläder att ge i present, och gav sig av hemåt.

Gjorde som gudinnan sa

En dag när den stackars hustrun vilade sig i templet efter att ha samlat ved i skogen, precis som hon alltid brukade göra, berättade gudinnan att hennes man var på väg och förklarade hur hon skulle bete sig.

När mannen hade kommit hem och kärleksfullt hälsat på sina anförvanter kom hans hustru in på gårdsplanen med ett fång ved på huvudet. Hon släppte ner den tunga bördan på marken och sade med hög röst vad gudinnan hade uppmanat henne att säga:

"Här är veden, moder. Ge mig nu mitt bröd bakat av agnar och mitt vatten i det slitna nötskalet."

Kalpna barndom var lycklig. Livet var en lek och hennes mamma representerade tryggheten. Här äter de ris tillsammans.

När Kalpna var tolv år gick hon i skola och fick hjälp med flätorna innan hon gav sig av hemifrån på mornarna. Kalpna var duktig i skolan, men skoltiden gick mot sitt slut eftersom hennes giftermål närmade sig. Hon fick inte röra sig lika fritt som tidigare och hon fick gång på gång höra om sina plikter efter giftermålet: tjäna sin man och hans föräldrar, lägga band på sig, inte prata för mycket och inte skratta för högt.

FORTS.

De tog av sig skorna innan de gick in i skalongen, kastade blommor mot duken och bugade sig när gudinnan uppenbarade sig framför dem.

Handlingen i filmen är i stora drag densamma som i berättelsen om henne, men filmen, som är bortåt två och en halv timme lång, rymmer självklart mycket mer. Delvis utspelar den sig i himlen, där Santoshi Mata i filmens början föds som dotter till guden Ganesh, vilket ger publiken en förklaring till den nya gudinnans entré.

Särskilt hängivna

Santoshi Mata börjar snart tillbes av människorna nere på jorden, i all synnerhet av den unga hustrun, som i filmen heter Satyavati och som dyrkar gudinnan med en alldeles särskild hängivenhet. Men tre andra gudinnor – de heter Parvati, Lakshmi och Brahmani – uppskattar inte alls den saken.

När de får höra om denna intensiva tillbedjan av Santoshi Mata, vars namn är nytt för dem, blir de tvärtom mycket förgrymde och avundsjuka.

De tre gudinnorna, som sedan länge är väl etablerade i himlen, betraktar Santoshi Mata som en uppkomling och rival, och de beslutar sig gemensamt för att radera hennes goda rykte bland människorna genom att göra hennes främsta tillbedjare så djupt olycklig att alla på jorden ska inse hur totalt meningslöst det är att tillbe henne.

Av det skälet konspirerar de tre gudinnorna mot Satyavati och smider onda planer som att dränka hennes man och hindra henne från att inhandla de kikärter, som hon behöver för att uppfylla sitt fastelöfte till sin älskade Santoshi Mata.

För kikärter har de tre gudinnorna inte något till övers. Sådana äter de inte och så tarvliga offer skulle de minsann inte acceptera, säger de föraktfullt, men alla biobesökare förstår mycket väl att de tre gudinnorna bara är avundsjuka och högfärdiga, och

att de innerst inne längtar efter just så kärleksfulla offer som Satyavati frambär.

Stackars Satyavati har inte bara tre iltvilliga och hänskrattande gudinnor emot sig utan också sex sadistiska svägerskor, som ytterligare förpestar hennes liv. Svägerskorna hatar Satyavati eftersom hon är mycket vackrare än de är och har gift sig i ett kärleksäktenskap med deras yngsta odåga till sväger, som hellre spelar flöjt än bidrar till storfamiljens försörjning. Av de skälen misshandlar de Satyavati, tvingar henne att arbeta från morgon till kväll och ger henne bröd bakade av agnar och vatten i ett trasigt skal.

Satyavati uthärdar slag och förödmjukelser. Hon väntar troget på att hennes man ska återvända, trots att de tre gudinnorna har spritt ryktet att han är död, och hon fortsätter att hängivet tillbe Santoshi Mata, trots att de tre gudinnorna kraftfullt har varnat henne för att göra just det. Det är bara Santoshi Mata som då och då ger Satyavati en hjälpande hand. Vid ett tillfälle räddar hon henne från att bli våldtagen, en annan gång tar hon över disken.

Koffertar med guld

I filmens slut återvänder så Satyavatis man till hembyn med koffertar fulla av juveler och andra dyrbarheter, och paret bygger ett vackert palats, som också rymmer ett ståtligt tempel åt Santoshi Mata. De sex ond-sinta svägerskorna inser sent omsider att Satyavati, deras yngsta svägerska, är den

kloka och rättrådiga, och de lär av henne att börja tillbe Santoshi Mata de också. Och Satyavati förlåter dem deras tidigare illdåd. Hon är liksom en gudinna, men kärleksfullare än vissa av dem.

På liknande sätt avgår i himlen Santoshi Mata med seger över de tre "äldre" gudinnorna, som motvilligt tvingas erkänna hennes kraft och ge henne sin välsignelse, men skillnaden är att Santoshi Mata ändå inte tycks förlåta dem.

Klarar sig utan män

Tvärtemot vad som dittills hade varit mönstret i indisk film uppnår både Satyavati och Santoshi Mata sina framgångar utan manliga hjältars ingripanden. Snarare framställs både männen och gudarna i filmen som tämligen kraftlösa. Satyavatis man hade drunknat utan sin hustrus rådiga ingripande, och gudarna har en för biopubliken skrottretande dålig kontroll över såväl universum som sina fruar.

De tre gudinnorna är rent av spydiga mot sina himmelska gemåler, som sägs kräva en hel del upppassning och vara som karlar är mest. Ofta håller de sig hemifrån utan att berätta vad de har för sig, och lika bra det, tycks gudinnorna mena, som då kan ha desto trevligare med varandra. Så skulle Satyavati aldrig säga om sin man.

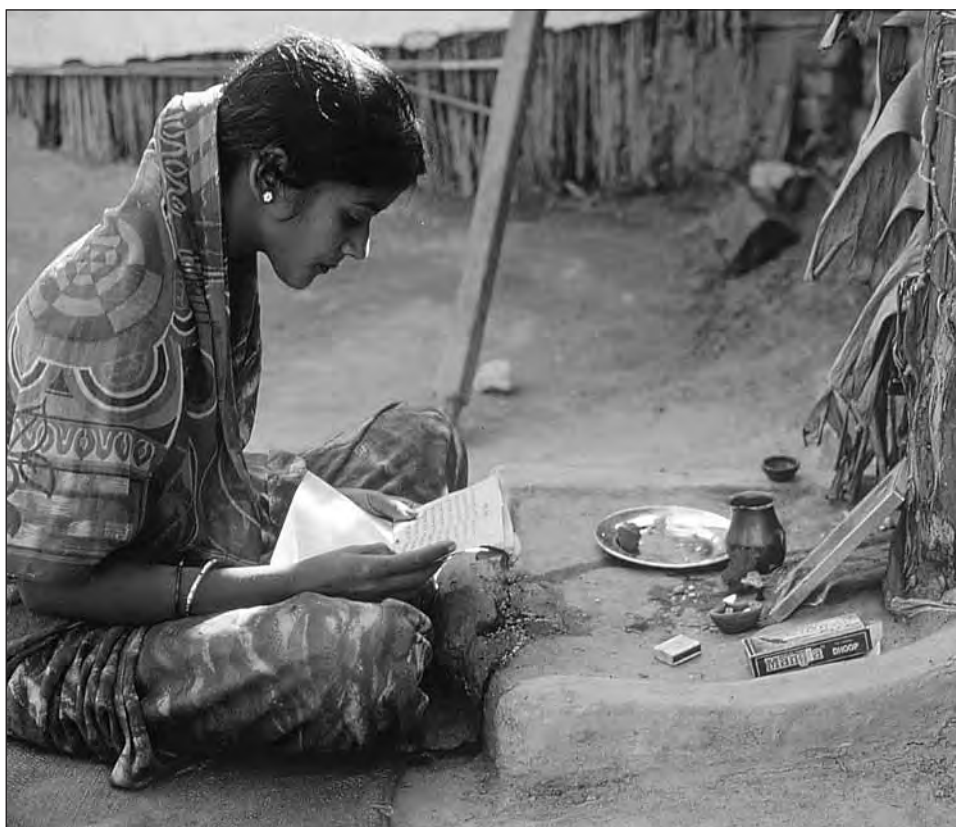
Filmerna om Santoshi Mata gjorde henne enormt populär bland miljoner hinduiska kvinnor i Indiens byar och städer liksom bland hinduer i andra länder.

Att säga att filmerna skapade henne är ändå inte riktigt sant eftersom manusförfattaren hämtade både gudinnans namn och berättelsen om henne från det lilla häftet, som fanns redan några år innan filmerna hade premiär.

Några små, lokala tempel tillägnade henne fanns också sedan tidigare i den norra delen av landet.

Så några biobesökare kände faktiskt till Santoshi Mata redan innan de såg filmerna.

Kalle Kjellman,
text och bild

Vid foten av en bananpalm ber Gita om lycka och framgång. Gita är Kalpnas kusin och har problem som mycket liknar hennes. De böner de två kusinerna riktar till högre makter har mycket gemensamt, likaså de tillbehör de använder och de små häften de läser ur. Men Kalpna har valt att tillbe Santoshi Mata medan Gita tillber Vishnu.

Fotnot: Mer om gudinnan kan man läsa på hemsidan www.jaisantoshimaa.com

Palmer och pilsner? Monsoon och mögel?

En exilförfattares vedermodor av Zac O'Yeah

Valet att bosätta mig i Indien var inte svårt, när den chansen dök upp. För jag hade redan långt tidigare insett att de royalties jag får för mina böcker i Sverige aldrig skulle räcka till överlevnad mer än i en handfull veckor efter att en bok kommit ut, och att jag sedan antingen skulle svälta ihjäl... eller tvingas skriva en ny bok, mycket snabbt. Än mer omöjligt vore det att ha en familj. Ett normalt liv.

Att skriva så mycket att det vore realistiskt att leva på det, utan att sänka kvaliteten på det man skriver... Nej, ingen matematikprofessor kan lösa den kalkylen. En så kallad omöjlig ekvation. Men om man gjorde vissa justeringar i de matematiska förutsättningarna, som att man placerade person A – dramats protagonist – i land B (ett land som visserligen ligger i samma kvadrant som Sverige på jordklotet, men 7 000 kilometer i sydvästlig riktning), så skulle varje krona motsvara sex rupier. Och om man betänker att det går att få en kopp kaffe för tre rupier, lunch för tio rupier... Ja, då skulle man plötsligt kunna försörja sig som svensk författare.

Men skulle man kunna leva ett normalt liv? Efter noggranna studier av förutsättningarna, vilket tog ungefär trettio sekunder i anspråk, kom jag fram till att jag inte vill ha ett "normalt liv" i svenska mått mätt, men däremot kanske ett något så när genomsnittligt indiskt liv. Jag bestämde mig helt enkelt för att reinkarnera mig som indier.

Det enda man skulle förlora genom att emigrera var den svenska språkmiljön som man speciellt upplever i de kamratliga systemköerna, och i stället för att storhandla ekonomiförpackningar med formfranska på stormarknader skulle man tvingas att bli vän med ägare av småbutiker i charmiga basarkvarter där man köper *jowar roti*, och man skulle heller aldrig mer behöva konfronteras av skrivkrampsframkallande ord som Bingo-Lotto, Friskis & Sveltis, och en hel rad andra begrepp ur samma ordklass.

Det var packat nästan innan tanken tänkts klart.

Finns det då inga nackdelar i att vara en svensk exilförfattare i en region med tropiskt klimat året runt och utsökt matlagningskonst samt en fantastisk inspirerande kulturtradition som sträcker sig bakåt i tiden i ett okänt antal tusen år?

Ja, det skulle ju vara de här myrorna som tycks ha bosatt sig i datorn. Emellanåt kommer en av dem utdansandes på skärmen som om den inbillar sig att bokstäverna är någonting som går att ta loss och släpa med sig ner i myrnästet, som jag misstänker ligger i anslutning till hårddisken. För häromdagen började datorn att sända ut varningssignaler om att hårddisken är skadad, och emellanåt låter det som en hackig grammofon från insidan av datorns hölje när den försöker läsa av vissa delar av hårddiskens yta. Klustern har upphört att existera, säger en varningstext som blin-

kar omgiven av små bomber. Jag förstår inte hur en kluster som inte existerar kan skapa problem, men jag kan föreställa mig hur myrorna grävt en liten grop där de kan ha sin mulltoa efter att de fått diarré av att äta för mycket silikon.

Problemet har förvisso att göra med hur sätten att skriva på har förändrats, kanske äldre skriftställare tänker och det är förstås sant att författare som den nu framlidne **RK Narayan**, som bodde inte långt härifrån, inte hade samma problem eftersom de skrev för hand. Och sedan betalade de någon annan som skrev ut texten på maskin. Så dylika författare vidrörde faktiskt aldrig ett tangentbord.

Men även pappersmanuskript har sina problem, anförtrodde min vän professor **Venkatachalapathy** på Madras Institute of Development Studies. Professorn forskar nämligen i den tamilska litteraturens historia och har ägnat flera år av sitt liv åt att försöka sammanställa alla texter av en tamilska författare som levde i början av 1900-talet, **Pudumaipittan**, av vars skrivelser ingenting hade sammanställts tidigare – så man vet helt enkelt inte hur Pudumaipittans litterära produktion såg ut. Noveller finns ut-

spredda i tidskrifter här och var, men det var ingen som ens visste hur många noveller författaren hade publicerat. En dag hörde professor Venkatachalapathy talas om ett arkiv av gamla tamilska litterära tidskrifter i en by inte långt från Madurai, delstatens litterära huvudstad sedan tretusen år, och reste dit i all hast.

Medan han stod i det stängda bibliotekets foajé och dividerade angående tillstånd att använda arkivet med en vaktmästare som ogärna gjorde bruk av sin nyckelknippa, hörde professorn ett sorts brummande eller susande ljud. När han berättar det här för mig efteråt skrattar han men jag kan se tårar

glimma i hans ögon, vid minnet av det där oroväckande brummet som steg och steg... och steg, nu när han väl snappat upp det. Han var rädd för att han redan visste vad det var för någonting, men han hoppades ändå att han hörde fel – att det kanske var något elektriskt ljud från ett grannhus.

När dörrarna sent omsider slogs upp till arkivet som varit stängt och oanvänt i många år, såg han högar av sågspånsliknande stoff på golvet och ur varje bokhylla hördes brummandet starkt och tydligt. Termiter är inte insekter som väsnas mycket, annat än när ett par miljoner äter samtidigt.

Varje gång jag ser en myra spatsera över datorns skärm, tänker jag på det där litterära arkivet som inte längre finns och är glad över att jag bara har myror som skiter på min hårddisk. Det vore värre om termiter fick upp smaken för det papperslösa kontoret...

Zac O'Yeah

FOTO: ANJUM HASAN

Många språk blir det

Sydasiens rika språkflora leder till avancerade former av flerspråkighet

Indiska subkontinenten är världens tredje språktätaste område. Omkring tusen språk talas i det här området. Hur går det till när folk som talar ett språk kommunicerar med dem som har ett annat modersmål? Språkforskaren Anju Saxena ger några exempel.

Talare från mer eller mindre enspråkiga samhällen ser ofta flerspråkighet som ett kommunikationshinder. Men folk i flerspråkiga samhällen utvecklar sätt att kommunicera där de (åtminstone många av dem) behåller sitt modersmål samtidigt som de kommunicerar med talare av andra språk på ett annat språk.

Med andra ord: de blir två- eller flerspråkiga. Som exempel kan vi ta Sydasiens största och folkrikaste land Indien. Flerspråkighet är utbredd i Indien. Det finns inte en enda indisk delstat som är enspråkig. Även om ett landskap har ett dominerande språk finns det stora grupper av befolkningen som talar andra språk. I Andhra Pradesh till exempel är telugu det officiella språket, men det finns stora grupper i delstaten som talar kannada, urdu, marathi, oriya och andra språk.

Inget nytt fenomen

Indien har en lång historia av språklig mångfald och flerspråkighet, som sträcker sig över mer än tre årtusenden bakåt. Flerspråkigheten är en viktig del av det indiska arvet och den komplexa indiska kulturen. Det är inte något nytt fenomen. Indisk historia visar många fall på språkbyte mellan olika språk (till exempel mellan pali och sanskrit, tamil och sanskrit och ardhmagadhi och sanskrit).

Under mogulperioden fanns till exempel folk som var kunniga både i persiska/arabiska och sanskrit. Många förespråkade användning av olika språkstilar, både litterärt språk och vardagsspråk. Kända indiska poeter som **Tulsidas**,

Vidyapati och författarna till *Apbhramsa* i norra Indien och *Azhwars* och *Nayanmars* i Sydindien skrev på en var-dag-lig språkform, trots att de kunde det litterära språket (det vill säga sanskrit). Vilket språk eller språkstil som en rollfigur använde sig av i en pjäs berodde på vilken roll den spelade i pjäsen.

Stabil språkmix

Flerspråkighetssituationen är stabil. En andra och även en tredje generation gujaratitalare i Mumbai (där det dominerande språket är marathi) fortsätter till exempel att tala gujarati som sitt modersmål.

Stabil flerspråkighet är typisk i den indiska kontexten. Den skiljer sig således mycket från det mönster som man ser i länder som USA, där man ger upp sitt modersmål och tar över engelska, eller det dominanta språket i det nya landet, som sitt modersmål. Där är språkbyte det vanligaste och modersmålsbevarandet ett undantag.

I Indien är det tvärtom: Där är modersmålsbevarande det vanligaste och språkbyte ett undantag. **D. P. Pattanayak** beskriver den indiska flerspråkighetssituationen som en icke-konfliktfylld typ av flerspråkighet, där olika språk används i olika kontexter och för att utföra olika funktioner. Han beskriver modersmål som "ett uttryck för grundidentitet och gruppsolidaritet".

Folk identifierar sig med ett visst språk, en viss etnisk grupp, religion och kulturell grupp genom sitt modersmål. "Modersmålet ger barnet en förankring i kulturen." För honom är respekten för mångfalden en viktig förutsättning för att flerspråkighet ska kunna bli en framgång i samhället.

Samhällelig flerspråkighet är en etablerad tradition i Indien, där inte alla språk som talas i ett område används i alla kontexter och för att utföra alla funktioner. Språkanvändningen är ofta funktionsberoende, där ett språk används i skolan och på jobbet, medan ett annat används för religiösa syften och ett tredje i hemmet. Individer i sådana samhällen kan tala alla dessa språk flytande eller kan vara sådana som talar sitt modersmål flytande medan deras språkkunskap i de andra språken är tillräcklig för att utföra en viss aktivitet i en viss social kontext.

Prabodh B Pandit ger ett lysande exempel på samhällelig flerspråkighet. Beakta följande språkpraxis hos en affärsman från Gujarat i hans vardag. Hans mo-

dersmål är gujarati. Han är bosatt i Mumbai (där marathi är det dominerande språket). För att handla grönsaker, använder han vardaglig marathi med grönsakshandlaren, sen åker han metro in till city. Eftersom många biljettförsäljare är anglo-indier (och inte gujarati- eller marathitalare) talar han vardaglig hindi med dem när han köper biljetten.

För att utföra sina affärer kommer han i kontakt med folk som talar gujarati, kacchi och konkani. Han förstår och pratar de språken. Han har så pass hög utbildning att han läser en engelsk tidning, på kvällen tittar han på teven där han tittar på en hindi-film tillsammans med sin familj. Det antal språk som han använt under en dag har varit sex.

Värt att beakta är dock att han endast kunde använda dem i begränsade och specifika kontexter. Han pratade kacchi i af-

...gujarati, kacchi, konkani, marathi, tamil, hindi, kannada

färssamtalen, köpte grönsakerna på marathi och tågbiljetterna på hindi och han läste tidningen på engelska, men det är inte nödvändigt att han kan göra affärer på engelska, skriva ett personligt brev på marathi eller tala hindi i sociala situationer.

Föraktad vardagsform

De lingvistiska konsekvenserna av sådana kontaktsituationer är konvergens av språkliga strukturer. Det skulle inte vara korrekt att säga att han behärskar sex språk. Han hade full kompetens i sitt modersmål (gujarati) samtidigt som han hade begränsad kompetens på specifika områden i ett antal andra språk. Närhelst han saknade uttryck eller hamnade i svårigheter, utnyttjade han sin egen grammatiks resurser.

Hans hindi tenderade att bli hindilexikon med underliggande gujaratigrammatik. Hans marathi och kacchi visade också gujaratidrag, det vill säga han kunde en grammatik, men använde ett antal "språk" i specifika situationer; dessa utgör vardagsvarieteter, som föraktas av skollärare, men som används av de flesta tvåspråkiga talare. Sådana omständigheter gynnar kontakt-

betingade språkförändringar. Man talar då om "Sprachbund" (språkförbund). "Ett språkförbund är ett geografiskt område med en grupp av tre eller flera språk som delar vissa strukturella drag till följd av språkkontakt snarare än till följd av en tillfällighet eller arv från ett gemensamt urspråk." (Sarah Thomason, min översättning).

Två välkända exempel på Sprachbund är Balkan och Sydasien (ibland också refererat som Indien i litteraturen). Vad beträffar Sydasien var **M. B. Emeneau** den förste som övertygande konstaterade att den månghundraåriga kontaktsituationen har påverkat språken i området så pass mycket att språk som talas i Indien är mer lika varandra än språk som de är besläktade med (till exempel indoariska med de övriga indoeuropeiska språken).

Sammanfattningsvis, finner vi i Sydasien en brokig mångfald av samhälls-, språk- och kulturmönster. Det finns såväl nomadiserande som bofasta grupper, ett antal religioner, ett flertal odlingsmetoder, såväl engifte som månggifte (polygami, såväl polyandri som polygyni), ett antal arkitektoniska stilar, etc.

På samma sätt råder en omfattande språklig mångfald i Sydasien, där strukturellt vitt skilda språk brukas sida vid sida.

Detta faktum, tillsammans med en lång historia av flerspråkighet, gör Sydasien till ett spännande område för undersökning av frågor om samspel mellan språk och samhälle och också om språkförändringar, däribland vilken roll språkkontakt spelar i språkförändringar.

Anju Saxena

Artikelförfattaren är lektor på institutionen för lingvistik och filologi vid Uppsala universitet

Källor:

- D. P. Pattanayak, 1990, Introduction. I: D.P. Pattanayak (red.) Multilingualism in India, pp. v-xii. Clevedon: Multilingual Matters Ltd.
 Prabodh B. Pandit, 1972, India as a sociolinguistic area. Poona: University of Poona
 Sarah Thomason, 2001, Language contact. Edinburgh University Press.
 M. B. Emeneau, 1956, India as a linguistic area. Language 32:3-16.
 1980, India and linguistic areas. I: Anwar S. Dil (red.), Language and linguistic area: essays by Murray B. Emeneau, 126-166. Stanford, CA: Stanford University Press.

FOTO: KATARINA SANDSTRÖM BLYME

En inrikes flygresa i Indien erbjuder läsning på många språk, hindi bland annat.

Så snackas det

Sydasien består av de sju staterna Indien, Pakistan, Bangladesh, Nepal, Bhutan, Sri Lanka och Maldiverna.

Några av huvudspråken i PAKISTAN är urdu, punjabi, sindhi och balochi. Dessutom talas en rad mindre språk (Ethnologue – www.ethnologue.com räknar upp sammanlagt 69 språk som talas i Pakistan). Trots att urdu är statsspråk i Pakistan, talas det som modersmål av mindre än åtta procent av befolkningen (källa: Ethnologue). De nämnda urdu, punjabi och sindhi och många andra av språken i Pakistan tillhör den indoariska grenen av den indoeuropeiska språkfamiljen, medan balochi tillhör dess iranska gren. Brahui är dock ett dravidiskt språk som talas i Baluchistan. Engelska talas också i stor utsträckning.

I BANGLADESH talar en betydande del av befolkningen bengaliska (som också kallas bangla), ett indoariskt språk.

I NEPAL är det indoariska språket nepalesiska (eller nepali) statsspråk, men det finns också flera andra språk (till exempel de tibetoburmanska språken newari, bantawa och thangmi). Minoritetsgrupper i Nepal har länge kämpat för att få erkännande från regeringen för sina minoritetsspråk.

I BHUTAN är bhutanesiska (också kallat dzongha) statsspråk. Det är ett tibetoburmanskt språk. Dessutom talas många andra språk (till exempel de tibetoburmanska språken gongduk och lepcha och det indoariska språket nepalesiska) i det området.

Två stora språk i SRI LANKA är singhalesiska (ett indoariskt språk; singhaleserna utgör majoritetsgruppen i Sri Lanka) och tamil (ett dravidiskt språk). Engelska används också ofta i administration mm.

Det officiella statsspråket på MALDIVERNA är det indoariska språket dhivehi (också kallat maldiviska). Engelska och några indiska språk talas också på Maldiverna.

Linguistic Survey of India (Grierson, G.A. 1903-1928. Linguistic survey of India, vol. 1-11. Calcutta) identifierade 179 språk och 544 dialekter i INDIEN. Enligt 1951 års folkräkning fanns det 845 språk (inklusive dialekter) i Indien, därav 60 som hade 100 000 talare eller fler. I folkräkningen 1961 talade 91 procent av befolkningen ett av femton huvudspråk och siffran steg till 95,58 procent i 1981

VÄND!

, oriya, engelska, bengaliska, urdu, punjabi, sindhi, brahui.

Hundra dagars arbete utlovas

Världens största jobbgaranti-program införs i Indien

Indiens koalitionsregering har antagit en revolutionär lag. Alla fattiga indiska hushåll på landsbygden garanteras hundra dagars betalt arbete per år.

Den nya lagen lovar hundra dagars betalt, okvalificerat kroppsarbete för vuxna i varje fattigt hushåll på landsbygden. Syftet är att kraftigt minska fattigdomen på den indiska landsbygden där 72 procent av befolkningen bor.

– Detta är den viktigaste lagen för Indiens fattiga sedan landet blev självständigt 1947, säger **Prabhat Patnaik**, ekonomiprofessor vid Jawaharlal Nehru-universitetet och en av lagens arkitekter.

Patnaik säger att på grund av programets enorma omfattning så kan det ses som det största steget som hittills tagits för att möta FN:s millenniemål om att halvera fattigdomen i världen före 2015.

Varje fattigt hushåll garanteras en in-

komst på minst 60 rupier om dagen, cirka 10,50 kronor, i minst hundra dagar. Finns det inga jobb måste regeringen betala ut arbetslöshetsunderstöd

– Jag skulle personligen ha föredragit att programmet baserades på individer i stället för på hushåll, säger Patnaik, som trots vissa brister kallar lagen historisk.

Men kritikerna är också många. Ekonomen **Surjit Bhalla** säger att lagen öppnar för korruption. Patnaik hävdar dock att en lag med syftet att stoppa fattigdomen inte kan hållas tillbaka av räds-la för korruption.

Lagens arkitekter är flera ledande ekonomer och socialarbetare, förutom Patnaik bland annat den belgiskfödde professorn **Jean Dreze**.

Minst 60 rupier per dag

Utformningen av programmet kommer att variera mellan de olika delstaterna. Patnaik säger att fastställandet av minimilönen har överlämnats till de enskilda delstaterna, med 60 rupier per dag som ett absolut minimum. Detta eftersom vissa progressiva stater, som exempelvis Kerala, redan har högre minimilöner.

Lagen kommer först att genomföras i de 150 indiska distrikt där det redan finns

program som erbjuder mat mot arbete. De närmaste fem åren ska programmet ha nått samtliga 600 distrikt.

En svårighet som kvarstår är att avgöra vilka hushåll som ska räknas som fattiga eftersom det existerar olika modeller för att mäta fattigdom. Enligt Världsbanken lever över 30 procent av indierna på mindre än en dollar om dagen, men indiska ekonomer tror att det verkliga antalet kan vara hela 40 procent.

Vissa kritiker hävdar att 60 rupier om dagen i hundra dagar är en allt för liten summa för att minska fattigdomen. Men utvecklingsministern **Raghuvansh Prasad Singh** sade under en parlamentsdebatt i augusti att man ska se den här lagen som ett första steg för att utrota fattigdomen. Den indiska koalitionsregeringen kom till makten i maj 2004. Den leds av kongresspartiet och stöds utifrån av vänsterpartierna.

– Lagen är en uppmaning att beskatta de rika och föra en politik för de fattiga och för utveckling, säger **D. Raja**, nationell sekreterare för det indiska kommunistpartiet CPI som från början krävde 180 dagars jobbgaranti för fattiga.

Ranjit Devraj/IPS

FORTS.

års räkning. Enligt **Sharma** (2001) hade 96,29 procent av Indiens befolkning 1991 ett av huvudspråken (så kallat Schedule VIII-språk) som modersmål och resten, 3,71 procent, talade språk som inte finns nämnda som huvudspråk i den indiska konstitutionen.

De språk som nämns som huvudspråk i konstitutionen (Eighth Schedule of Indian Constitution) beskrivs som officiella språk. Ursprungligen omfattades 15 språk: assamesiska, bengaliska, gujarati, hindi, kannada, kashmiri, malayalam, marathi, oriya, panjabi, sanskrit, sindhi, tamil, telugu och urdu. År 1992 tillades konkani, manipuri och nepali i Eighth Schedule med hjälp av det 71:a tillägget i konstitutionen. (Engelskan har därtill en särskild status i Indien; den får användas i officiella sammanhang.)

Språken som talas i Indien tillhör huvudsakligen fyra språkfamiljer: (i) indoeuropeiska språk, (ii) dravidiska språk, (iii) tibetoburmanska språk och (iv) austroasiatiska språk. Dessutom finns några andra språkfamiljer sporadiskt representerade, liksom så kallade språkliga isolat, alltså språk utan kända släktspråk.

Den indoeuropeiska språkfamiljen representeras huvudsakligen av de indoaris-

ka språken som utgör en egen gren av den indoeuropeiska språkfamiljen. Det är den största språkgruppen i Indien.

Den näst största språkfamiljen är de dravidiska språken. Det är oklart hur och med vilka språkfamiljer (utanför Indien) som de dravidiska språken är besläktade. Ibland

FOTO: KATARINA SANDSTRÖM BLYME

På en sten i Kovalam i södra Indien finns en hyllning på malayalam till poeterna Ayyipilla och Ayyanapilla Assan..

sågs det att den inte har någon ”släkt” utanför Indien. Numera talas de dravidiska språken huvudsakligen i den södra delen av Indien. Det sägs att de dravidiska språken talades i Indien när indoarierna kom till Indien.

De tibetoburmanska språken är en underavdelning av den sinotibetanska språkfamiljen. De talas i det subhimalayiska området, från norra Bihar, norra Västbengalen och Assam fram till nordöstra delarna av landet. Det sägs att dessa språk är äldre än de indoariska i Indien. De omnämns i den äldsta sanskritlitteraturen som *Kiratas*.

Den austroasiatiska språkfamiljen representeras av mundaspråken, med språk som mundari, santhali som talas i centrala, östra och nordöstra Indien, samt av monkhmerspråken (till exempel khasi och nikobaresiska).

Även om de flesta av de sydasiatiska länderna har sina egna språk, och statsgränser och språkgränser ofta sammanfaller, är språkgränserna inte diskreta. Till exempel bengaliska som är statsspråket i Bangladesh är också det officiella språket i den indiska delstaten Västbengalen. På samma sätt är nepalesiska statsspråket i Nepal, men talas också i Indien, och urdu som är statsspråk i Pakistan har även en stor grupp talare i Indien.

Anju Saxena

FOTO: GUNNAR FILSETH

18-årige Abdul bär tunga stenar till en anläggning. Hans lön är 20 kronor om dagen. Abdul lever i Badakshanprovinsen.

Anti-opiumkampanj leder till barnarbete och könshandel

Kampanjen mot narkotika är framgångsrik hävdar den afghanska regeringen. De barn och mycket unga flickor som blir offer på grund av kampanjen har nog en annan syn på saken.

Från områden där kampanjen mot opiumodlingen har haft framgångar, så som i den östra Nangarharprovinsen och sydliga Helmandprovinsen, rapporteras att fler och fler ruinerade bönder med skulder till knarkhandlare måste lämna ifrån sig sina döttrar i giftermål för att betala skulden.

– Man har inte tittat på konsekvenserna för familjerna. Särskilt i östra Afghanistan har vi sett att fler och fler barn måste arbeta för att klara familjernas ekonomi. Dessutom tvingas familjerna gifta bort sina unga döttrar som betalning för skulder, säger **Shirin Persson**, svenska Rädda Barnens representant i Afghanistan.

När det gäller flickorna så är männi-

skosmugglingen i flera fall mycket väl organiserade.

– De väljer ut en äldre kvinna i byn som har god kännedom om familjerna och som folk litat på för att de är någon sorts mormorsgestalt i byn.

För barnen som måste arbeta är det inte arbete på hemorten som gäller.

– Barnen säljs till folk under förespejling att de ska få arbete. Sedan tappar familjerna helt kontakten med sina barn. Detta ökade kraftigt efter det att opiumskörden skulle ha skördats i mars. Folk som förlorat sin opiumskörd klarade inte av att betala sina skulder, berättar Shirin Persson.

Ränta på 400 procent

Framför allt i maj och juni försvann det många barn. Bönderna brukar få ett förskott på skörden från opiumhandlarna med en ränta som fastställs beroende på hur lång tid före skörden det tas. Räntan kan bli upp till 400 procent och allt måste betalas med opium.

Enligt **Ghulam Hassan**, vid kvinnodepartementet i Helmand, har det rapporterats om att unga flickor gifts bort som betalning i ett antal distrikt i Helmand. Samma sak säger den ansvarige för Afghanistans oberoende människorättskommission i södra Afghanistan, som utreder den nya barnhandeln.

Den yngsta flickan som använts som betalningsmedel är den 10-åriga **Zeva** i Nangarhar, som gavs bort för en opiumskuld på motsvarande 7 500 kronor, som fadern inte kunde betala efter det att regeringen förstört hans opiumodling.

Problemet är att bönderna inte har något att sätta emot. Antingen får de ge bort sina döttrar eller sin jord, vilket resulterar i att narkotikahandlarna blir jordägare. Narkotikahandlarna tjänar på kampanjen och många av dem som regeringen lovat hjälpa, bönderna, blir antingen av med sina döttrar eller sin jord när hjälp till alternativ inkomst uteblir.

VÄND!

FORTS.

Samtidigt som vissa inom den afghanska administrationen har kallat programmet framgångsrikt grälar amerikanerna och engelsmännen och president **Karzai** om vems fel det är att det inte går bättre.

Enligt tjänstemän vid den amerikanska narkotikabyrån är de "besvikna" och "synnerligen oroad" över de brittiskledda insatserna mot narkotikaproduktionen. Det amerikanska utrikesdepartementets narkotikabyrå hävdar att kampen mot narkobaroner är dömd att misslyckas om det inte anslås mer pengar.

Enligt chefen för byrån, **Nancy Powell**, så har dåligt väder och bristande samarbetsvilja från den afghanska regeringens sida resulterat i att bara 262 hektar opiumodlingar förstörts till en kostnad av 400 000 dollar per hektar.

President Karzai däremot hävdar att kampanjen är lyckad, "Vi har gjort vårt jobb", hävdade han i en intervju med CNN. Enligt honom kommer minst 30 procent av skörden att förstöras i år. Dock ej i hans hemprovins Kandahar där kampanjen har misslyckats och hans egen bror anklagas öppet för att vara inblandad i narkotikahandeln.

Däremot har han samma uppfattning som många kritiker av programmet, nämligen att det internationella samfundet måste hjälpa till att ge bönderna möjlighet till alternativa inkomster, vilket skett i mycket liten omfattning.

Enligt uppgifter i New York Times så skickade amerikanska ambassaden i Kabul ett telegram den 13 maj där de hävdar att provinstantjänstemän och byledare har hindrat förstörelse av stora arealer med opium och att toptjänstemän, inräknat president Karzai, har gjort mycket lite för att bryta motståndet. Karzai anklagas för att vara ovillig till starkt ledarskap även i sin egen hemprovins Kandahar. Britterna anklagas för att vara huvudansvariga för misslyckandet. Kritiken går ut på att de oftast inte angriper de stora odlingsområdena.

Karzai å sin sida hävdar att programmet varit framgångsrikt där de afghanska myndigheterna haft ansvar, men att det misslyckats där USA och England haft kontrollen.

Motståndet har ibland varit i form av beväpnade bönder som beskjutit poliser som kommit för att förstöra skörden. Bland annat i provinserna Kandahar, Nangahar och Herat.

"Lyckad kampanj"

Vice inrikesministern för anti-narkotikafrågor, general **Mohammad Daoud** anser att kampanjen varit lyckad och tror på en 40-procentig minskning. Han själv anklagas öppet för att vara involverad i narkotikahandeln i norr, där hans bror i Kunduz sägs vara hans bulvan och ansvarig för narkotikahandlingen efter det att General

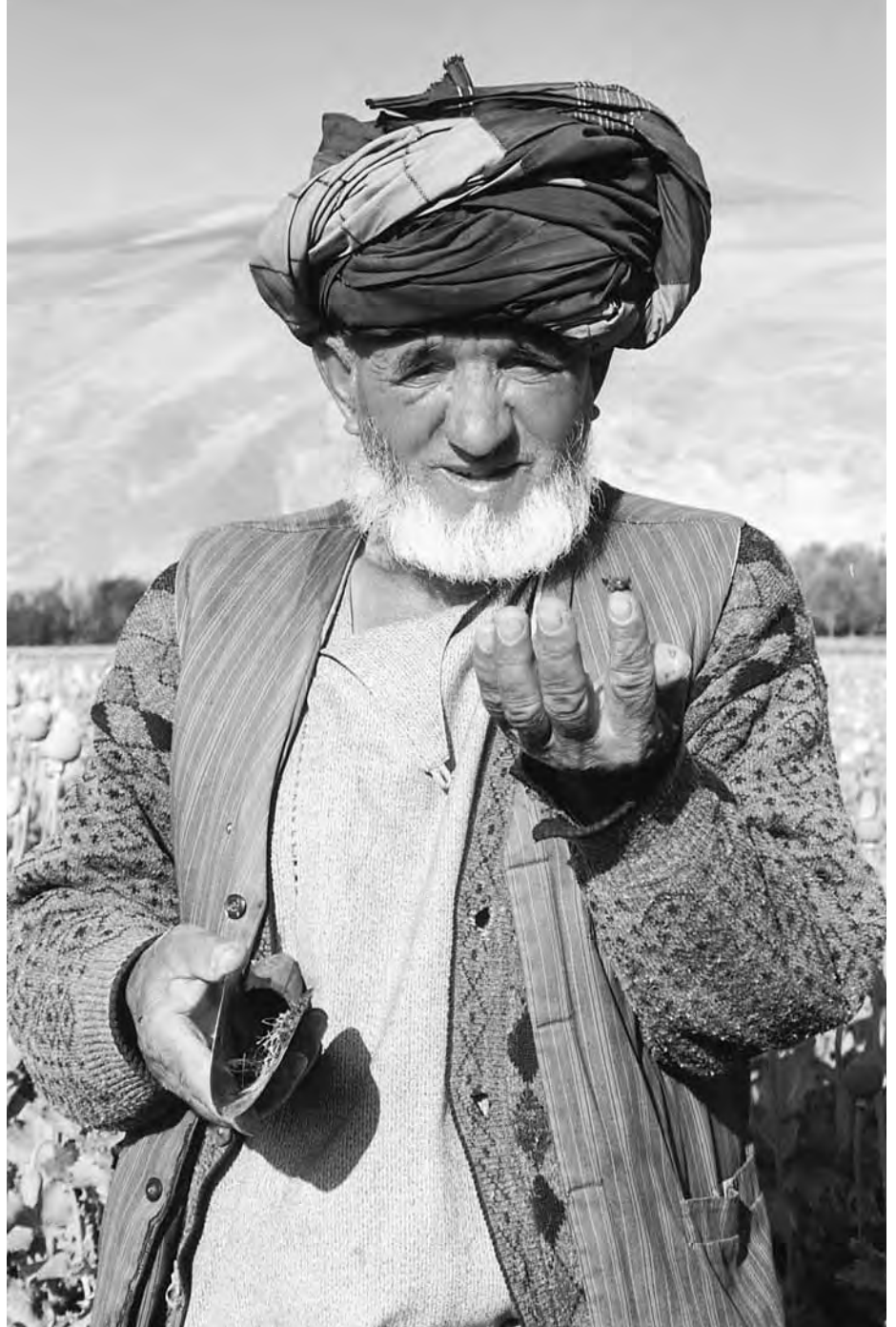

FOTO: GUNNAR FILSETH

Rahem Khan visar en bit råopium på sitt finger.

Daoud blev minister i Kabul. FN uppskattar att arealen med opiumodlingar minskat i 28 provinser och ökat i fem, bland annat i Kandahar. Däremot har avkastningen ökat per hektar i jämförelse med förra året.

Enligt anti-narkotikaministern **Habibullah Qaderi** blir årets skörd troligtvis större än föregående års tack vare att odlingsförhållandena är bättre i år.

I norra Afghanistan förväntar sig bönderna en rekordskörd tack vare rikligt med regn och att narkotikabekämpningen kom igång sent. Förra året rapporterades det om en framgångsrik kampanj i Balkhprovinzen, som ingen sett några spår av, efter det att opiumet redan skördats. I år började kampanjen, enligt bönderna, två veckor efter det att opiet börjat skördas och bara lite av det sent planterade opiumet förstördes. Enligt bönderna skedde försäljning av opium helt öppet. Myndigheterna rapporterar däremot om stora framgångar.

På den polisiära sidan så har den speciella narkotikastyrkan, tränad under stort hysch-hysch av brittiska SAS, gjort många stora beslag. Vid ett enda tillfälle beslagtogs 20 ton opium när en narkotikabas i södra Helmand raidades i slutet av maj. Från januari 2004 till maj 2005 hade de förstört 100 ton opium och 100 heroinlaboratorier.

Expert avfärdar insatserna

En som inte är speciellt imponerad av anti-opiumkampanjen är Afghanistan-kännaren **Barnett Rubin**, som vid ett framträdande i Stockholm i våras avfärdade insatserna med att säga:

"Det är samma kommandanter som under förra året beordrade bönderna att odla opium, som i år beordrat dem att inte göra det. Ofta är det polisen som uppmuntrar eller beordrar odling av opium.

För narkotikahandlarna innebär en

eventuellt minskad skörd att priset på deras lager stiger, men för bönderna blir det ett stort ekonomiskt bortfall. I genomsnitt ger, enligt FN, en hektar opium 4 600 dollar i inkomst. Motsvarande för vete är i genomsnitt 390 dollar.

På många håll har bönderna hotat med att återuppta opiumodlingen om de inte får stöd. Även Laghmanprovinsens guvernör har instämt och hotat att avgå om bönderna inte får hjälp.

Kompensationen räcker inte

Uppgifterna från lokala myndigheter och britterna skiljer sig radikalt vad gäller minskningen av opium. I Nangahar, den största opiumproducerande provinsen, hävdade guvernören **Haji Din Mohammed** i början av året att 90 procent förstörts. Enligt britterna var det i maj "över 50 procent". Där har, enligt guvernören, det vete folk fått i kompensation (500 ton) bara räckt till 10 procent av de drabbade bönderna.

Han har, tillsammans med andra gamla kommandanter med nya titlar, enligt uppgift i princip monopol på narkotikahandeln i Nangahar och två andra provinser.

Redan i början av året varnade 31 nationella och internationella organisationer i Afghanistan, i ett brev till USA:s utrikesminister **Condoleezza Rice** för att kampanjen riskerar att destabilisera Afghanistan om de opiumodlande familjerna (drygt två miljoner människor) inte får tillgång till alternativa inkomstkällor. De påpekar att "det är lika viktigt att åtala knarkhandlarna och korrupta tjänstemän".

En av paradoxerna i narkotikahandeln är att amerikanarnas allierade i norr för opiet till Helmand i söder där det bland annat säljs till talibanerna som på så vis får in pengar för sitt krig mot amerikanerna och regeringens representanter i söder och öster. En parallell till inbördeskriget då nordalliansen tog över talibanernas opium och smugglade det vidare till Tadzjikistan för vidaretransport till Ryssland och övriga Europa. När det gäller knarkhandeln har det aldrig funnits några frontlinjer. I stället har det varit samarbete som gällt.

Anti-narkotikakampanjen visade redan i början av året åtminstone ett resultat. Då stod 20 000 personer i kö till den afghanska nationella armén, som bara rekryterar 3 000 personer per månad för en lön av 70 dollar i månaden för de meniga. Om deras motståndare också fått fler rekryter på grund av detta är okänt.

Förra året odlades opium på 61 000 hektar jordbruksmark (20 procent av den odlingsbara marken). Skörden var uppskattningsvis 4 200 ton opium, som kan raffineras till 420 ton heroin, vilket motsvarar nära 90 procent av världskonsumtionen.

FOTO: GUNNAR FILSETH

Zabihullah var i många år kornbonde. Förra året satsade han på opium i stället.

FOTO: GUNNAR FILSETH

Barn och ungdomar har kommit i kläm på grund av satsningen på opiumbekämpningen.

Bilderna i reportaget är tagna av den norske journalisten Gunnar Filseth under hans besök i Afghanistan sommaren 2004.

Då fanns det rikligt med vallmo i Faizabad, Keshem och Argo i Badakshanprovinsen. I år är de blommande fälten en ovanlig syn, provinsen ingår i den afghanska opiumkampanjen.

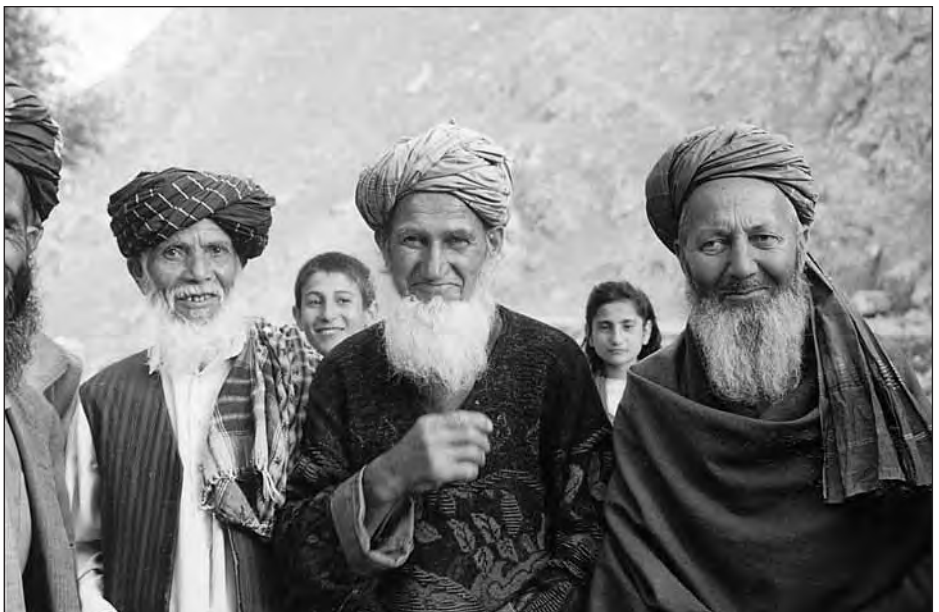

FOTO: GUNNAR FILSETH

Odlare i Keshem-distriktet menar att opium är det enda som lönar sig.

Börje Almqvist

Snart är skogen borta

Norskt miljöprojekt hoppas få träden att börja växa igen i Afghanistan

Hälften av skogen har försvunnit på 25 år. Kan ett norskt miljöprojekt göra något åt skogsdöden? I fjol besökte Gunnar Filseth Afghanistan och ett projekt som försöker erbjuda alternativa växter till opiumvallmo.

Det är med dessa åsnor likadant som med mitt hår. Förr var det ganska frodigt, men nu finns det nästan inget kvar", säger 59-årige **Sakni Gul** och stryker över sin blanka hjässa. Nästan inte ett hårstrå finns där.

– När jag var barn växte skogen långs åsarna här, och ganska tätt. Nu är den borta, träden har gett upp på samma sätt som mitt hår gjort, säger han sorgmodigt.

Det är åsarna kring provinshuvudstaden Faizabad han jämför sig med, mannen som leder skolprogrammet åt norska Afghanistankommittén (AIN) i Badakshan-provinsen i nordöstra Afghanistan.

Naturen och miljön har kollapsat. Efter decennier av krig och torka är miljökrisen en bortglömd sida av den afghanska tragedin. I ett land fyllt av mänskligt elände har skogsförstörelse och andra skador på miljön passerat obemärkt. Men den ödelagda miljön har nu kommit att bli en ny landsplåga för nuvarande och kommande generationer av afghaner.

Dramatisk skogsdöd

Skogen har fått klara sig själv, och det har den gjort dåligt. Före den sovjetiska invasionen 1979 var tre procent av Afghanistans yta skogsbeväxt. Nu beräknar FN:s utvecklingsprogram UNEP att bara hälften därav, det vill säga 1,5 procent, återstår. Och bara en halv procent svarar mot beteckningen "tät skog". Djurlivet försvinner samtidigt. 2004 löd UNEP:s varning: Skogsdöden är dramatisk och kan bli fullständig. FN-organisationen visade avslöjande satellitbilder från 1977 och 2003. Det skogstäckte som fyllde 1977-bilderna med grönt fanns inte längre kvar på bilderna från 2003.

Kan förstörelsen stoppas? Längst norrut i landet, i Faizabad/Keshem gör AIN ett av de ännu fåtaliga försök som pågår att ge nytt liv åt de afghanska skogarna. Den

Miriam är fostermamma åt 500 pinjeplantor. Hon sköter om dem tills det är dags för utplantering.

norska kommittén lovordas för att man med små medel gett miljökampen ett lyft med vad som betecknas vara ett pionjärprojekt i Badakshan.

Uppmärksamheten kring detta har gjort att också EU:s utvecklingsprogram för Afghanistan vänt sig till Afghanistankommittén och bett denna att gå in i ett ännu större projekt, den här gången i Wardak-provinsen närmare huvudstaden Kabul. Dessutom kommer EU troligen att gå in som huvudsponsor och satsa två miljoner Euros på en uppföljning av Badakshanprojektet under de kommande åren.

I Badakshan driver AIN två kombinerade försöksgårdar och plantskolor. Här arbetas med ett brett urval av träslag och växtarter, alltifrån frukt- och nötträd till prydnadsbuskar och snabbväxande träd för virkesproduktion.

Gården i Keshem gränsar till en vallmoodling, och även i övrigt breder opiumvallmon ut sig över grannskapet. Fjolårets rekordskörd togs om hand av såväl gamla som unga. En vindpust förde med sig doften av råopium.

Förbud kan innebära sväldöd

Mirza Mohammad – en skogsvan 60-åring som förestår försöksgården – är kritisk till drastisk opiumbekämpning. Myndigheterna måste ge alternativ. Förbud kan leda till sväldöden för många, menar han.

Han eget mål är att sprida bättre sorter

av nyttoväxter, som kan ge intäkter och göra bönderna mindre beroende av opiumvallmo. Fram tills för några år sedan fanns det fina pistachträdsskogar i Keshem. Nu är de borta, och därmed de goda nötterna. Trävirket var eftertraktat att göra exklusiva möbler av, och därför högs träden ner och virket smugglades till Pakistan. En tidigare ryktbar gerillakommendant stod för rovbyggningen, antagligen på uppdrag åt den pakistanska "timmermaffian".

Besköts av timmermaffian

Mirza haltar, drar det ena benet bakom sig. Det var "timmerbanditerna" som gjorde det, säger han. Han deltog i motståndskampen mot ryssarna och var i många år mästare i den stentuffa buzkashisporten utan att lida men. Men när "timmermaffian" kom sköts han med flera kulor genom kroppen.

Nu driver han fram nya buskar till utplantering, och det syns tydliga resultat. Utanför byn Shahidha har således 5 500 sticklingar av pistasch- och andra träd planterats. Norska Afghanistankommittén har hjälpt till att starta mini-plantskolor ute i ett 30-tal byar. Dessa förestås nu av företagsamma män som med egna medel tagit över driften, och kunderna har börjat dyka upp.

– Folk förstår att detta kan vara till nytta. Man måste ha något annat än opium att falla tillbaka på, säger chefsträdgårdsmästare Zafar Khan.

Miljöprogrammet har också ett socialt inslag. 100 krigsänkor har värvats som "fostermödrar", var och en med ansvar för 500 "pine babies" som de furuliknande småplantorna kallas. Efter sex månader byts de gamla ut mot nya "pinjebebisar". Varje år ser "fostermödrarna" till att 100 000 småpinjer kan planteras ut.

I utbyte mot "uppfostran" får kvinnorna månadsransoner av vete och matolja. Ingen av dem har annat arbete, eftersom änkor knappt får lov att färdas utanför hemmet. Men på deras trädgårdsodlingar med grönsaker kan lätt ett antal småpinjer ställas vid sidan om.

"Fostermamman" **Miriam** har två söner. 11-åriga **Ghulam** är äldst och har lyckats skaffa sig jobb som hjälpreda på en bilverkstad mellan klockan 8 och 16. Något bidrag till hushållet blir det dock inte, för lön är det inte tal om och maten måste man stå för själv. Men 11-åringen arbetar för att lära, mellan 8 och 16, förklarar Zafar Khan.

Skogvaktare på hästryggen

För att hålla uppsyn över den nya skogen och svara för nyplanteringen har AIN anställt tre skogvaktare på heltid, faktiskt de enda som finns i Afghanistan i dag. De är försedda med varsin häst och tar sig fram till byarna i hela Keshem-regionen på hästryggen.

AIN har lärt upp ytterligare 90 skogvaktare som på frivillig basis har ett visst ansvar i de egna byarna. Lärare och mullor bidrar också till att medvetandegöra befolkningen. I några av moskeerna kan man höra appeller läsas upp om skog och miljö under fredagsbönen.

En del bergssluttningar har återplanterats. Men innan man gör detta måste först en vattenkälla föras fram i dagen, delvis utfört som frivilligarbete

De ansvariga för miljöarbetet i Keshem ler lite åt något som ägde rum i Kabul våren 2004. Då lät den amerikanska ambassaden i samarbete med administrationen i huvudstaden utropa en "grön vecka".

300 000 sticklingar, inköpta i USA för en halv miljon dollar och transporterade till Afghanistan i krukor skulle göra huvudstaden grönare.

Tre månader senare hade nästan alltsammans vissnat och blivit brunt. Ingen hade tänkt på att plantorna också måste vattnas, skrev tidningen Kabul Weekly. Som avslutar med att ironiskt ställa frågan om man inte borde ta en smula hänsyn till de naturliga förhållandena här i landet?

Gunnar Filseth,
text och foto

Tidigare publicerat i Aftenposten,
Oslo

Översättning: Lars Eklund

Kvinnor tvingas kämpa för sin del av makten

Samtidigt som attentaten mot militära mål i Afghanistan har ökat inför höstens planerade val kämpar landets kvinnliga politiker för att överkomma en rad hinder.

Otillräcklig säkerhet och extrem mansdominans är två hinder för de kvinnor som tänker ställa upp i valet, säger **Negar Khalaiz**, från provinsen Nangarhar i östra Afghanistan.

Hon uppmanar myndigheterna att göra mer för att underlätta för kvinnligt deltagande i politiken.

– I våra byar vågar kvinnor varken delta vid offentliga möten eller berätta om sina problem för sina män och de lider därför i tysthet.

Kvinnliga politiska kandidater i Nangarhar har problem både med säkerhet och brist på pengar och de kan inte resa från ett område till ett annat, säger hon.

– Jag deltog som en av representanterna vid en loya jirga i Kabul. På vägen hem upptäckte jag att mina pengar och andra tillhörigheter hade stulits. Jag berättade aldrig om stölden eftersom jag var rädd för att skrämja andra kvinnor, säger Khalaiz, som leder en kvinnoorganisation.

Hon uppmanar män att respektera kvinnors rättigheter och låta dem utöva sin politiska frihet utan hinder.

23 kvinnor mot 462 män

Khalaiz är en av 23 kvinnliga kandidater som är med och tävlar om provinsen Nangarhars 14 platser i parlamentet. Det ska jämföras med de 462 manliga kandidaterna.

Khalaiz säger till afghanska nyhetsbyrån Pajhwok att om hon blir vald så kommer hon att arbeta för kvinnors rättigheter.

Under presidentvalskampanjen i höstas sa den dåvarande ministern med ansvar för kvinnofrågor, **Habiba Sarabi**, att det var svårt för de kvinnliga kandidaterna att komma fram.

– Samhället är inte redo för kvinnliga kandidater eftersom Afghanistan totalt domineras av män, sa hon till IPS.

I början av juni bildades en kommitté som ska bekämpa våld mot kvinnor i Afghanistan som leds av den nuvarande kvinnoministern **Masooda Jalal**. Den

ska bevaka våldet mot kvinnor och föreslå olika sätt att bekämpa och förebygga våldet.

I kommittén sitter även representanter från bland annat högsta domstolen, polisen, informationsdepartementet och religionsdepartementet.

Attack mot militärbas

Samtidigt ökar våldet i landet. I början av juni attackerades en amerikansk militärbas i provinsen Paktia. Två soldater dödades och åtta skadades. Det var den andra dödliga attacken mot de amerikanska styrkorna i den provinsen på mindre än en vecka.

Attentaten mot amerikanska styrkor och mot afghansk säkerhetspersonal har även ökat i bland annat Kandahar, Khost och Uruzgan. I början av juni genomfördes exempelvis ett självmordsattentat i Kandahar då 20 personer som bad i en moské dödades.

Regeringstjänstemän säger att dåden kan vara en del i en kampanj för att skrämja väljare och kandidater inför de planerade parlamentsvalen i september.

– Det är logiskt att anta att Afghanistans fiender, återstoden av talibanerna och al-Qaida-element, har valt denna tidpunkt för att sätta sin plan i verket, säger presidentens talesman **Javed Ludin**.

Ska stänga av förbindelserna

Talibanrebeller uppgav i juni att de attackerat en civil konvoj i södra Afghanistan som fraktade förnödenheter till amerikanerna. Två pakistanska chaufförer dödades. **Abdul Latif Hakimi**, talesperson för talibanrörelsen, sa till utländska medier att alla som arbetar för USA kommer att bli måltavlor.

– Vi kommer att fortsätta att attackera dem som förser amerikanerna med varor. Vi måste stänga av deras leveranser, sa Hakimi.

Över 350 människor, merparten militärer, har dött i politiskt motiverat våld i Afghanistan hittills i år.

IPS/Pajhwok Afghan News

Pajhwok är den första oberoende afghanska nyhetsbyrån.

Byrån är grundad med stöd av Institute for War and Peace Reporting, IWPR.

Se hemsidan: www.pajhwok.com

Boy or a girl?

Hijras – indisk subkultur som rör om i heteronormen

Skräniga, frispråkiga och provokativa. De ser ut som till kvinnor utklädda män. De dyker upp, oftast oanmälda, på bröllops- och dopfester. Eller – där vi bland annat stötte på dem – på tåg och i storstädernas myller. De bryter helt mot invanda könsroller och heteronormativitet.

Nyligen hemkomna från en längre Indienresa. Vi har rest genom norra Indien, Tharöknen i Rajasthan och i syd med vår nyfödde son.

Som en återkommande filmsekvens kommer människor fram till oss, beundrar vårt barn och ställer frågor. Alltid: pojke eller flicka? – Pojke! Alla nickar gillande. Good!!

Varför det är så bra att vi fått just en son vill ingen riktigt förklara. Eller kanske rättare, självklarheter behöver inte förklaras. Flickor är bra och viktiga men söner är snäppet bättre.

Det indiska samhället upp bärs av tydliga familjemönster. Äktenskap värderas högt, kvinnan är underställd mannen, och barn – helst pojkar – bör tillverkas i heteroäktenskapliga sängar.

Men samtidigt som flickor blir till en belastning för sina familjer utgörs några av de vassaste akademikerna, debattörerna och kulturpersonligheterna i Indien av kvinnor.

I denna strikt reglerade och kontrollerade miljö har kön en avgörande betydelse. Ändå finns utrymme för något annat, ett tänkande, en identitet och ett sätt att leva som går bortom och utöver.

Egen luftficka

I New Delhi sökte vi upp *hijras* – varken män eller kvinnor – som har skapat sig en egen luftficka i en annars heteronormativ omgivning. I det utrymme är också religiösa- och kastgränserna uppluckrade.

Det allt för enkla sättet är att beskriva

hijras som underhållare med starka ansatser att också skrämja slag på omgivningen. De lever kollektivt, de sjunger en sång, de dansar och drar fräcka vitsar om förhållandet mellan kvinnor och män. Ett typiskt framträdande kallas *badhai* och hämtar i dag inspiration från både folktradition och Bollywoodkultur. Sin djupare betydelse har de i sin rituella funktion.

Genom att uppträda nedkallar *hijras* den gudom ur den hinduiska mytologin som står dem närmast, modergudinnan i form av Bahuchara Mata. *Hijras* lockar människor med en sexualitet som inte accepteras av majoritetssamhället.

För att få uppträda bör man vara en riktig *hijra*, ha en guru och vara kastrerad. Eller ännu hellre vara hermafrodit från födseln. Kastrering är i dag förbjudet i Indien men ceremonier hålls i hemlighet.

Impotent blir kraftfull

Att vara homosexuell är att vara impotent i den indiska heteronormativa idévärlden. Att som homosexuell låta sig kastreras förvandlar den svage, impotente mannen till en kraftfull, asketisk, religiöst legitimerad person.

Övergången handlar tydligt om pånyttfödelse. Att antligen bli det man hela tiden varit. *Hijras* befinner sig bortom alla invanda köns kategorier.

En *hijra* efterliknar en kvinna men kan inte föda barn och ses samtidigt som en man utan potens.

I kraft av infertiliteten och impotensen anses en *hijra* kunna välsigna – eller förbanna om betalningen inte anses tillräcklig – ett barn eller främja fruktsamheten i ett äktenskap.

Ändå anses bruden balansera farligt i närheten av *hijras*. Hon är inte alltid med vid själva ceremonin. Risken finns att hon skulle kunna smittas av *hijras* ofruktsamhet.

Det är svårt att hitta samstämmiga uppgifter om *hijras* historiska ursprung. Kanske vandrade företeelsen i någon form in med de moguliska erövrarna i mitten av 1500-talet. Kanske lät mogulerna eunucker vakta sina kvinnohus.

Hijras har genom åren omgetts av mytiska föreställningar. Tidiga 1900-talsforskare förskräcktes över att *hijras* påstods kidnappa pojkar.

Många iakttagare förmodade att pojkar-na tvingades till kastrering. På 1950-talet ansågs *hijras* manifesteras institutionaliserad homosexualitet medan forskare på 1960-talet noterade *hijras* funktion som dansare.

Tillflykt för homosexuella

I slutet av 1960-talet gjordes försök att påvisa att män drogs till *hijras* samhället för att få utlopp för sin homosexualitet och att detta omedelbart skulle leda till prostitution.

Från mitten av 1970-talet ansågs ett liv med *hijras* vara en tillflykt för homosexuella från en fördömande omgivning till ett

Att vara hijra är att peka ut och understryka samhällsstrukturer

FOTO: ERIKA BJÖRNESPARR

En hijra i vimlet i New Delhis gamla stadsdel.

nytt sammanhang. Hijrasamhället har på senare år protesterat mot vad de uppfattar som spekulativa artiklar och onyanserade skildringar.

– Många hijras har otroligt mycket pengar och bor tillsammans i vackra hus. De flyttar till allt bättre områden efter att tidigare varit förvisade till fattiga ghetton.

Det menar **Nerender**, vår nyvunne indiske vän. Sant eller inte, det är i alla fall en uppfattning vi ofta möter. Kanske klarar sig vissa hijras bättre än andra? Och kanske har toleransen ökat trots att många ser ned på dem.

Familjeplanering och ökad bildningsni-

vå minskar i dag efterfrågan efter hijras i deras traditionella roll. Hijras möter moderniteten med att utöka sin rituella betydelse till att även gälla butiksöppningar, invigningar och fester. När de traditionella inkomsterna minskar ökar tiggeri och prostitution.

Lokala olikheter har noterats och även skillnader mellan norra och södra Indien. Den rituella betydelsen är mest signifikant i norr medan prostitution är vanligare i södra delen av landet.

Politiska framgångar nådda

Vi träffar en *nayak*, ledare, och hennes lärjungar, *chelas*, i den biltäta och intensiva Delhiförorten Laxshmi.

– Vi har de senaste åren nått politiska framgångar och valts in i politiska församlingar både lokalt och nationellt. Subkulturen säkrar sin position i det politiska rampluset genom att betona en identitet. Det vill säga att vara bortom käbblet som anses komma ur spänningen man-kvinna, säger *nayaken* som inte vill framträda med sitt namn.

– Många proteströster har kommit från framför allt daliter, kastlösa, som också lever i utanförskap.

Vi bjuds på chai och vår son **Anindo** låter blicken fara mellan de sminkade, vänliga ansiktena. Hijras lever ofta i vad som liknar kollektiv, *gharanas*. Vi märker av en vilja och öppenhet att träffa främmande. Men också en vaksamhet mot det sensationslystna.

Hijras vill bli tagna på allvar och respekterade. Allra helst när en intolerant hindufundamentalism dragit fram genom landet de senaste decennierna. I Indien anses en stor tolerans mot andra religiösa trosuppfattningar råda. I hijrasamhället inte bara lever hinduer och muslimer tillsammans utan deltar även i varandras religiösa högtider.

– Det finns 50 000 hijras i Indien. Hur många det är i Pakistan och Bangladesh vet jag inte. När engelsmännen styrde Indien stiftades lagar mot oss. Några viktiga frågor för oss är mänskliga rättigheter och information om hiv/aids som ökar katastrofalt i Indien, fortsätter *nayaken*.

Viktigt med utstakat revir

Androgyniteten ger hijras handlingsutrymme. Hijrasamhället accepteras av majoritetskulturen genom sin religiösa funktion. De regler som hijras lever efter är viktiga för att upprätthålla hijrasamhällets identitet. Att behålla sitt utstakade revir och sin födkrok.

Hijras tar nya kliv in i människors medvetande och skapar attityder kring sexualitet, livsvillkor och annat. Genom att plötsligt göra sig synliga i en ovanlig miljö tydliggörs vilka som inte får vara med. Hijras visar vad som räknas som normalt genom att synliggöra alternativet. Kroppar får en tydlig mening.

– Vi har skrivit en bok för att själva få berätta vår historia. På samma sätt som vi är beroende av samhället verkar andra vara beroende av oss. Vi är inte längre offer i ett hierarkiskt samhälle. Vi syns, engagerar oss i politik och har egna skönhetstävlingar.

Även om hijras eftersträvar ett asketiskt ideal så lever många i vad som kan uppfattas som homosexuella förhållanden. Hur homosexuella handlingar egentligen förstås i Indien är svårt att få grepp om. Enligt ett hinduiskt mytologiskt bagage finns förbud men historiskt har det ändå tolererats i praktiken.

Samma dubbeltydighet återfinns i muslimsk tradition. Homosexualitet accepteras i realiteten trots en del muslimska företrädares banner.

Leker med invanda roller

I Sydasiens är det vanligt med homoerotiska inslag i vardagen som lätt övertolkas av den nyanlända besökaren. Män håller gärna varandra i handen, kramas eller lägger en arm om sin kompis på biografen eller restaurangen. Främst är det uttryck för vänskap och närhet.

Hijras uppvisar tydliga bilder av androgynitet. Hijras leker på fullaste allvar med invanda roller.

Oftast uppträder de kvinnligt intill övertydlighet. På samma sätt som transor i väst leker de med könsidentiteten. Hijras gör poäng av vad det betyder att vara en riktig kvinna och uppträder sedan precis tvärt emot.

Detta gör stora intryck i hinduisk kontext då den kvinnliga kraften, *shakti*, anses både kunna skapa men också, om den blir störd och uppretad, ödelägga.

Att vara hijra är att röra sig bortom normalitetens inhägnad. Men det är också att peka ut och understryka samhällsstrukturer.

Androgynitet finns rikligt representerat i en hinduisk tankevärld. Bland andra guden Shiva kan skänka liv och representerar erotik trots att han är asket. Ardhanarisvara, en annan uppenbarelse av Shiva, är både kvinna och man.

Träder man över en gräns är det inte långt till nästa...

Vi ser hur subkultur och majoritetssamhälle i Indien existerar i samförstånd. Det ömsesidiga behovet är uppenbart. Hur kan vi då använda detta för att lära oss något om oss själva? I vilka svenska miljöer får förtryckta kroppar tydlig mening?

Erika Björnesparr

studerar på genusvetarprogrammet med religionsvetenskaplig inriktning vid Södertörns högskola

Thomas Rudvald

är frilansjournalist

På randen till miljökol

Dhaka har fem år på sig att förbättra infrastrukturen

På en yta mindre än Göteborg trängs tolv miljoner människor. Och staden växer med 3 000 invånare per dag. Men vattnet räcker inte, avloppet renas inte, sopberget växer och industrin släpper ut sitt avfall orenat. Tomas Eriksson och Catharina Bergsten har besökt Bangladeshs förgiftade huvudstad Dhaka.

Sommaren 2004 drabbades Dhaka av en svår översvämning. Det händer ungefär vart tionde år. När **Quamarul Islam Chowdhury**, ordförande i

Asia-Pacific Forum of Environmental Journalists, tittade ut från sitt kontor inne vid regeringskvarteren i Dhaka kunde han se hur vattnet för tredje dagen i rad stod upp till hakan på människorna utanför. Det hade inte hänt förut

– Vi håller på att bygga igen stadens naturliga dränerings-system av kanaler och floder för att få plats med alla människor. Vattnet har ingenstans att ta vägen när monsunregnen kommer, säger han.

Dhaka var som östra Bengalens huvudstad just känd som floderna och kanalernas stad. I dag är det mera utsläppens, bilköernas, översvämningarnas och de enorma folkmassornas stad.

I Bangladesh bor 140 miljoner människor på en tredjedel av Sveriges yta. Landet har på

Världsbanken finansierade ett vattenintag vid Saidabad. Kanalen in till vattenverket ska vara skyddad, men används som brunn, badplats, tvättplats och sotpipp.

senare år haft en hyfsat god ekonomisk utveckling, BNP har stigit med tre procent per år i genomsnitt och andelen fattiga sjunker. Men det är Dhaka som är motorn i utvecklingen, landsbygden utvecklas betydligt långsammare.

Det sätter en enorm press på staden som får 3 000 nya invånare varje dag. Vid frigörelsen från Pakistan 1971 bodde två miljoner i Dhaka. Nu bor här tolv miljoner. Om 20 år beräknas närmare 25 miljoner bo här och år 2050 beräknas staden ha 70 miljoner människor.

Sopor blir husgrund

Dessa människor ska ha vatten och avlopp och de ska ha någonstans att kasta sina sopor.

Några av dem får råd med bil. Och de ska ha någonstans att bo. Det får de redan nu genom att bygga i det finmaskiga nätet av våtmarker, floder och kanaler som fungerar som vattenreserv och dräneringssystem i skiftningarna mellan monsunregnen och torrperioderna.

– Så fort det blir lågvatten fyller man ut med sopor, sand och cementrester, berättar **S.M. Mahbubur Rahman**, chef för Institute of Water Modelling och ger en del av förklaringen till var de 60 procent av soporna som aldrig samlas in tar vägen.

Husen byggs ofta på pålar i vattnet, men genom konstant påfyllning under husen står de efter några år på fast mark. Ytterligare en del av stadens blodomlopp är avsnörpt.

Och mycket värre kan det bli. I östra de-

Quamarul Islam Chowdhury är ordförande för regionens miljöjournalister. Från sitt kontor kunde han följa förra sommarens översvämning.

laps

larna av Dhaka finns i dag våtmarker som är den viktigaste källan för staden grundvatten. Markerna fungerar som ett naturligt reningsverk för orenat avlopp och där samlas stora vattenmängder från monsunregnet. Nu börjar man bygga även här för att ge bostäder åt alla nya Dhakabor. I vissa fall kontrollerat men ofta illegalt.

– Om den utbyggnaden inte görs med största försiktighet så att avloppet tas om hand och floder och kanaler finns kvar, då kommer vi att ha våldsamma översvämningar varje år inom tio år och vi kommer att ha ännu mindre dricksvatten, säger S.M. Mahbubur Rahman.

Vid ett skrivbord med en imponerande rad av sex telefoner och en konstant argt ringan-

de mobiltelefon sitter mannen som har ett av världens tuffaste jobb, Dhakas vattenverkschef

A.N.H. Akthar Hossein. Han ger staden ännu kortare tid.

– Om vi inte kommit tillräta med problemen inom fem år står Dhaka inför en katastrof. Då kommer kolera, dysenteri, diarréer och andra vattenburna sjukdomar att drabba staden i stor skala. Jag är redan nu livrädd för att en epidemi som sars ska komma hit. Här skulle den verkligen kunna få fäste, säger han.

Tolvmiljonersstaden Dhaka saknar ringleder och ordentliga genomfartsleder. Förutom all förorening hindrar också trafiken många investeringar i staden.

Just nu saknas dricksvatten motsvarande Stockholms och Göteborgs samlade förbrukning i stadens ledningar. Om produktionen inte ökar kommer det om 20 år att saknas motsvarande hela

Sveriges förbrukning i Dhakas vattensystem. Redan i dag är dricksvattnet av usel kvalitet och kräver minst tio minuters kokning för att bli drickbart. Det beror till stor del på att 90 procent av allt avlopp från industrier och hushåll går orenat ut i marker och floder.

20 meter lägre grundvatten

Men var ska vattnet tas ifrån? Grundvattnet, där 85 procent av vattnet tas i dag, har sjunkit med 20 meter de senaste tio åren. Det är så mycket att geologer är rädda för att marken ska sätta sig. En vattenreserv finns på 300 meters djup, men är i gengäld dyr att pumpa upp.

Floderna runt staden verkar i ett första skede vara en lovande vattentäkt. Men de är starkt förorenade, flera av dem är helt döda, bland annat Buriganga som ger vatten till ett av stadens tre vattenverk. Balu-floden tar emot orenat avfall från två miljoner männi-

A.N.H. Akthar Hossein, chef för Dhakas vattenverk, varnar för en miljökollaps inom fem år.

skor och en mängd industrier. Floden är en flytande avloppstank – och rinner ut i Lakya strax ovanför det största vattenintaget i staden, det Världsbanksfinansierade Saidabad.

Hoppet står till en fem mil lång pipeline till floden Yamuna, norr om Dhaka.

– Men den kostar enorma pengar. Vi försöker nu få bidrag från Världsbanken och givarländer som Sverige, Danmark och Kanada, säger A.N.H. Akthar Hossein.

Bangladesh slåss med många fattiga länder om jobben inom tillverkningsindustrin i en slags global fattigauktion. Många länder kan erbjuda extremt låga löner. Då gäller det att ha något mer att kasta in i potten. Exempelvis usel miljötillsyn. Det har gett Bangladesh en hel del jobb inom lädersektorn. Hazaribagh i sydvästra Dhaka är hjärtat i landets läderindustri – och utpekad som den största miljöboven i staden. Lädertillverkning kräver krom, syror och giftiga kemikalier. Endast två av områdets flera hundra

fabriker har slutna reningssystem. Resten håller ut sitt avlopp på gatorna. I rännstenen flyter vatten som är blålila av krom, en tungmetall som i vissa former är starkt cancerogen. Allt i omgivningen blir svart av oxiderande syror som släpps ut i luften, som också innehåller det cancerframkallande ämnet PSP, totalförbjudet i Sverige sedan 1970-talet. Ingen vet hur många liv denna verksamhet skördat.

– Vi räknar bara våra döda vänner. Själv har jag tio vänner som dött i cancer, säger professor **Mohammed Fazlul Karim** vid Bangladesh College of Leather Technology som ligger inne i Hazaribagh.

Måste putsa vigselringen

Om professorn har tio döda vänner törs man inte tänka på hur många de som jobbar på fabriksgolven har. Och invånarna i stadsdelen.

– Jag bor här i Hazaribagh. Jag vaknar varje natt av att barnen hostar och att det luktar klorgas. Min vigselring måste jag putsa en gång i månaden. Då är den kolsvart, berättar **Qurishi Khorshed Alam** ingenjör vid läderinstitutet.

En ny anläggning med slutna system har byggts i utkanten av Dhaka. En optimistisk regering tror att Hazaribagh är stängt inom ett år. Men professor Karim tror att det kan vara möjligt först inom tre år. Andra tror att den aldrig stängs eftersom uppemot en miljon människor är beroende av verksamheten.

Miljövännen hoppas också att miljömedvetna konsumenter i väst ska agera. Men professor Karim är skeptisk.

– Ni i de rika länderna säljer gärna era kemikalier till oss och ni vill ha billigt läder. Men ni vill inte tillverka det i era egna länder, säger han.

Vägen från Hazaribagh till centrala Dhaka är några kilometer lång – och tar minst en timme. Tolvmiljonersstaden saknar ring- och genomfartsleder. Det tar en enorm tid om man ska ta sig någonstans. Och det ger stora mängder utsläpp.

– Vårt trafiksystem är världelöst. Det finns ingen fungerande kollektivtrafik, det enda som fungerar är de 50 Volvobussar som vi fick från svenska staten, säger miljöjournalisten **Quamarul Islam Chowdhury**.

De kom till staden för fyra år sedan. De var de första avgasrenade bussarna i Dhaka och betalades via exportkrediter. Quamarul Islam Chowdhury vill se många fler bussar.

– Vi bangladeshare är ett vänligt och tå-

Läder är Bangladeshs tredje största exportvara. Tillverkningen i Hazaribagh är starkt dukter försvinner ut i det omgivande vattnet och luften.

ligt folk som är vana att stå i kö och bereda att betala för oss. Ge oss något att köa till och något att betala för så kommer vi att välja det, säger han.

Korruptionen störst miljöjob

Hur har det då kunnat gå så här långt? Långsiktiga miljömål kommer förstås inte speciellt högt på prioriteringslistan i en stad där den stora kampen handlar om att få mat för dagen och att kunna ge sin familj tak över huvudet. Men fråga forskare, läkare, tekniker, rikshaförare och biståndsorganisationer – och svaret är alltid detsamma:

De största bovorna är dessa eländiga, giriga, odugliga och korruperade klåpare till politiker och högre tjänstemän som styr landet.

Bangladesh anses vara världens mest korruperade land. De två stora politiska partierna, Awami League och BNP, har visat att de använder sina år vid makten till att berika sig själva och sina ”vänner”, väl medvetna om att folkets vrede kommer att förpassa dem i opposition vid nästa val. Oppositionen gör å sin sida sitt bästa för att sätta käppar i hjulen. Alla större satsningar avbryts vid ett maktskifte.

– Vad det här landet behöver är en överenskommelse mellan blocken som säger att vi hjälper er om ni hjälper oss. Då kastas inte politiken om hela tiden och vi kan ta långsiktiga beslut, säger Quamarul Islam Chowdhury.

Nya lagar behövs däremot inte.

– Vi har utmärkta lagar. Som en gammal brittisk koloni är alla våra lagar applicerbara på brittisk lag. Problemet är bara att vi inte har någon kontroll över hur de efterlevs, säger S.M. Mahbur Rahman vid IWM.

Bangladesh har också många vänner. Länder som Sverige, Danmark, Holland

I rännstenen flyter vatten som är blålila av tungmetallen krom

miljöförstörande. Förorenande restpro-

och Kanada har årligen pumpat in miljarder i landet. Hjälporganisationer finns så det räcker och blir över. 628 frivilligorganisationer jobbar exempelvis inom sanitetsområdet.

Problemet är bara att de flesta organisationer vill gå runt regeringen för att slippa politiska långbänkar och korruption. Vilket i sin tur innebär att arbetet inte samordnas. Ibland motverkar därför åtgärderna varandra.

Några unga pojkar torkar små skinnbitar i solen i Hazaribaghs utkant. Bakom ses avfall från skinngarverierna i området.

– Men nu är vi nära att få igenom en vattenplaneringslag som gör att allt arbete ska organiseras från ett regeringskansli och att inget får göras utan att det godkänns där, berättar **S.M. Mahbubur Rahman**.

Ibland får hjälparbetet rent absurda konsekvenser. Exempelvis när frivilligorganisationer sätter upp vattenpumpar i slummen.

– Vi säljer vattnet för fem taka kubikmetern till organisationerna, samma pris som till andra kunder. Men de tar mellan en och fem taka hinken när de säljer det vidare till de fattiga, alltså tio till femtio gånger mer. De måste ju avlöna sin personal som är där, säger A.N.H. Aktar Hossain, VD för Dhakas vattenverk WASA.

Kraftfullt förbud mot plastpåsar

På plussidan ska dock nämnas att den bangladeshiska regeringen för ett par år sedan visade påfallande handlingskraft när det gällde att slänga ut de 100 000 så kallade baby taxis drivna med tvåtaktsmotorer vars avgaser färgade Dhakas himmel gul. Med samma kraft genomdrevs förbudet mot plastkassar. Det kan tyckas vara en löjlig åtgärd, men de fick hela staden att se ut som soptipp och blockerade effektivt avloppssystemet.

Men hoppet ska nog ändå ställas till att allt fler inser vartåt det baskar.

– Jag hoppas att exemplet med de förbjudna tvåtaktsrikshorna ska visa vägen. För genom att de förbjöds sjönk sjukvårdskostnaderna för astmatiska sjukdomar och andra andningsproblem med 25 miljoner dollar per år. För även om vi kortsiktigt skulle förlora många arbetstillfällen i landet på att ha noggrannare miljöinspektioner så skulle produktiviteten öka långsiktigt genom en friskare arbetskraft och ge oss en bättre ekonomisk uthållighet, säger Quamarul Islam Chowdhury.

**Tomas Eriksson
Catharina Bergsten,**

text

Tomas Eriksson,

foto

**Mer om
Dhaka
på nästa
uppslag**

I det som en gång var våtmark byggs nu hus. Mellan husen lekar barnen bland sopor och orenat avlopp.

Befolknings- utvecklingen i Dhaka

2005	11,1 miljoner
2010	13,6 miljoner
2015	16,7 miljoner
2020	20,1 miljoner
2025	24,3 miljoner
2050	70 miljoner

Skinngarverierna häller ut sitt avfall direkt på gatorna. Krom är en restprodukt som i vissa former är starkt cancerogen.

För att få plats i den överbefolkade staden bygger människor hus på pålar i floder och kanaler. Sedan fylls marken under huset på med avfall vid torrperioder. Efter några år står huset på fast mark. Och det känsliga vattensystemet i staden har ytterligare snörpts av.

Urbant bistånd ofta åsidosatt

På FN:s organisation för urban utveckling, FN-HABITAT, är man mycket orolig för Dhakas framtid.

UN-Habitat anser att den politiska situationen är så hopplös att man i det närmaste slutat jobba i Dhaka.

Politikerna i Bangladesh tar inte problemet på allvar. Myndigheter och politiska instanser gör sitt bästa för att motarbeta varandra vilket får till följd att ingenting blir gjort, säger **Jan Meeuwissen** vid UN-Habitats Asienkontor i Japan.

– I stället har vi valt att jobba i de tio städer i landet som är störst efter huvudstaden. Där hoppas vi kunna ge goda exempel på hur man kan arbeta så att det blir ett folkligt krav på politikerna i Dhaka att göra någonting åt situationen.

Dhaka i en egen division

För tio år sedan var miljösituationen i megastäder som Mumbai, Lagos, Kolkata, Shanghai och Dhaka likartade. I dag spelar Dhaka i en egen division.

– Mumbai, Kolkata och Shanghai är städer med stora miljöproblem. Men de har

faktiskt lyckats förbättra sin miljö, framförallt genom medvetna infrastruktursatsningar säger Jan Meeuwissen.

– Men Bangladesh är i grunden fortfarande ett jordbrukarland. Den enda strategi man har är att hjälpa landsbygden i tron att folk ska stanna där, men det gör inte människorna när jobben finns i städerna.

Den inställningen återfinns också i det internationella hjälparbetet i världen.

Avloppet från slumområdets tiotusentals invånare rinner rakt ut i Dhakas flodlandskap. Vattnet som båtarna seglar i är under perioden mer en öppen avloppstank än en flod.

– Trots att allt fler av världens fattiga finns i städerna är hjälparbetet fortfarande mest inriktat på landsbygden, säger Jan Meeuwissen.

Så också större delen av det svenska biståndet.

– I den svenska landsstrategin för Bangladesh satsar vi på landsbygden, säger **John-Olov Vinterhav**, som arbetar med urban utveckling vid Sida i Stockholm.

– Den hjälp vi kan ge till Dhaka är i form av krediter för miljöinsatser. Vi stödjer införandet av avgasrenade bussar och vi har gett en öppning om att vara med och finansiera ett nytt färskvattenintag och att flytta lädertillverkningen. Men alla insatser är meningslösa om de inte sätts i ett större sammanhang. Lyckas man inte ta hand om avloppet i Dhaka finns det snart inget vatten att rena, säger Vinterhav.

– I framtiden förutsätter jag dock att vi kan ge ett större stöd till de fattiga i Dhaka och i andra stora städer i tredje världen.

Tomas Eriksson
Catharina Bergsten,
text
Tomas Eriksson, foto

Rättvisa ifrågasatt i Bangladesh

Svenska invandrarmyndigheter brukar alltid vara snara med att framhålla att brottsanklagade i Bangladesh "kan få sin sak prövad i domstol på ett rättsligt korrekt sätt" och därför behöver de inte frukta för ett återvändande.

Detta är dock tyvärr helt felaktigt. Organisationen *Sammilita Ainjibi Samanoy Parishad* (SASP), en plattform för Bangladeshs advokatkår, höll i slutet av juli en stor manifestation för att ställa krav på landets justitieminister. Det handlade bland annat om krav på att lagar tolkas korrekt, att domstolsväsendet tillförsäkras självständighet och att ingen politisk inblandning får ske i domar. Dessutom krävdes ökad insyn i det rättsliga systemet och att korruptionen bekämpas.

Ärenden fördröjs medvetet

Det betonades starkt att korruption, missbruk av systemet och brist på effektivitet är stora hot mot rättssäkerheten i landet. Vissa domare kan utnyttja sina klienter, låta processerna dra ut på tiden i flera år för

att på så vis tjäna mera pengar. Ibland är de inte insatta i ärendena och förefaller helt likgiltiga för sina klienters fall. Advokater kan också fördröja ärenden för att på sätt tjäna mera pengar.

Ännu allvarligare är att likartade brott bedöms på olika sätt beroende på vem som dömer och vem som är åklagare vid en viss rättegång. Det är således välgrundad och djupgående kritik som framförs. SASP påpekar dessutom att rättsväsendet i sig är föråldrat, det bygger på det brittiska koloniala systemet, ett system som tryckte ner den inhemska befolkningen.

Ministern för "Lag, Rättvisa och Parlamentariska affärer", advokaten **Moudad Ahmed**, var själv nyligen inblandad i ett omdiskuterat ärende, där en känd mördare som vistats 23 år i Europa plötsligt benådades. Detta på grund av sin goda kontakt med nuvarande regeringspartiet Bangladesh Nationalist Party, BNP. En stor summa pengar lär ha smörjt affären. Övriga dömda i samma brutala mordfall avrättades under general **Ershads** militärdiktatur.

Uppmärksamheten kring Moudads agerande har lett till en allvarlig konfrontation mellan regeringen å ena sidan och advokatsamfundet SASP och en stor del av den

politiska oppositionen å den andra.

Utifrån detta kan man därför starkt ifrågasätta svenska myndigheters, såsom Migrationsverket och Utlänningsnämnden, förskönande uppgifter om rättsväsendet i Bangladesh, och ställa frågan hur tillförlitliga dessa uppgifter egentligen är. För likasom landet som sådant tillhör de mest genomkorruperade i världen är rättsväsendet angripet av korruptionsröta.

Allt fler dödstraff

En annan oroande tendens är att vissa domare på senare år i allt högre grad även börjat utdöma dödsstraff. Detta oroar starkt människorättsorganisationer.

SASP går så långt i sin kritik att man ställer frågan hur det över huvud taget kan sägas råda lag och ordning i ett land, när till och med landets justitieminister lämnar falska uppgifter, ljuger och är mottaglig för mutor. Advokatororganisationen kommer att fortsätta sin kamp för ökad rättvisa, genom möten, demonstrationer och petitioner. Men kampen kommer att bli hård och med säkerhet röna stort motstånd.

Ingeborg Sevastik

De fattigaste drabbas hårdast när floderna svämmar över

Det är inte bara tsunamin som skördar flodoffer. År efter år blir miljontals människor hemlösa i Sydasiens efter kraftiga monsunregn, översvämningar och när de stora floderna bara stiger och stiger. Så också i år i Bangladesh

Jorden eroderar av vattnet och drar med sig stora landområden. Som vanligt är det de fattiga som drabbas hårdast. Vart ska de ta vägen? Somliga flyr till storstädernas slum, andra vandrar tillfälligt hit och dit. Sjukdomar, undernäring och för tidig död blir deras öde.

Nöd hjälp som valfläsk

Några få av ödet utvalda kan bli tilldelade nödbostäder. Ett sådant bangladeshiskt nödbostadsområde för flodoffer besökte jag nyligen invid den stora floden Padma. Den var i ett område i Sultanpur nära Hari-rampur Manikonj, och det hade plats för

Nödbostad i Sultanpur, juli 2005. Artikelförfattaren på besök.

200 personer. Nödbostadsområdet är skänkt av dottern till en parlamentsledamot och naturligtvis finns en bitänke med det hela, att värva röster inför nästa val. Uppkallat efter givaren har det fått namnet *Rita Abison Prokallpo* ('Ritas bostadsprojekt').

Det var uppbyggt i en fyrkant med en damm intill. Varje familj hade ett rum och delade kök och toalettutrymme med fyra andra familjer. Vidare hade man byggt en skola för barnen, som samtidigt fungerade som något sorts "kommunhus".

I området bodde många barn och en hel del gamla utslitna kvinnor, några gamla män såg jag inte till. Varje familj hade också en mycket liten jordplätt för grönsaksodling, och fiskodling hade startats i dam-

men. En läkare åker dit på frivilligbasis då och då och förser dem med medicin. Värmen var tryckande het den dagen jag var där och jag kunde inte se några fläckar i deras bostäder, elektricitet är ju en bristvara i Bangladesh.

Dessa människor var lyckligt lottade utifrån deras perspektiv, utifrån vårt överflödsperspektiv lever de ytterst torftigt. Deras framtid är helt godtyckligt beroende av andras välvilja och engagemang, så länge det varar, medan västvärldens konsumtionsinriktade människor hela tiden söker nya "spännande" upplevelser och utmaningar. Det är hög tid för förändring.

Ingeborg Sevastik, text och foto

FOTO: SENA VIDANAGAMA/AFP

Utrikesminister Lakshman Kadirgamar, mördad den 29 juli.

Lakshman Kadirgamar mördades på fredagskvällen den 12 augusti när han gick från sin pool till bostadshuset i huvudstaden Colombo. En krypskytt sköt honom till döds med tre skott från en grannes hus på ungefär 100 meters avstånd.

Kadirgamar hade bara några dagar dessförinnan fått information från en västerländsk säkerhetstjänst att det fanns en sammansvärjning för att ta hans liv under augusti. Några veckor tidigare hade dessutom tre personer gripits när de stått och videofilmade i omgivningarna kring Kadirgamars hem på Bullers Lane. De var tamiler med koppling till LTTE, tamilska Eelams befrielse-tigrar.

President Kumaratunga pekade från första stund finger mot LTTE. Kadirgamar hade funnits på tigrarnas dödslista i många år. Han tog plats som utrikesminister och en av president **Kumaratungas** närmaste rådgivare i regeringen 1994. Samtidigt som regeringen förde en massiv militär offensiv mot tigerkontrollerade områden i norr arbetade Kadirgamar för att få LTTE bannlyst internationellt. USA satte upp LTTE

Fortsatta samtal

Spänningen i Sri Lanka tilltar efter mordet på utrikesminister Lakshman Kadirgamar. Tecknen säger otvetydigt LTTE. Nu höjs röster mot våldet och för att fredsprocessen måste få nytt liv. Till att börja med blir det samtal om vapenvilaavtalet.

på listan över förbjudna terroristorganisationer efter Kadirgamars statsbesök i Vita huset 1997. Storbritannien följde snart efter.

Detta väckte givetvis ont blod i tigerleden. Inte minst för att Kadirgamar är född tamil och har rötter och släkt i Jaffna, även om han själv varken bott i de tamilska delarna eller var tamilspråkig. Många tamiler avskydde honom och tigrarna utmålade honom som den värste förrädaren. På några platser i de tigerkontrollerade delarna firades hans död.

Utsänd av Prabhakaran

Det mesta pekar på att mördaren var utsänd på order av tigrarnas ledare **Veluppillai Prabhakaran**. Och vilken annan grupp är kapabel att genomföra ett sådant mord förutom dödsmaskinen LTTE? Det mesta talar för att Kadirgamar är ytterligare en i raden av politiker som mördats av tigrarna.

EPDP, Eelam Political Democratic Party, är ett av få tamilska partier som vågar trotsa tigrarna. **Douglas Devananda**, ledare för det paramilitära partiet och obetydlig minister i regeringen, undkom en självmordsbombare förra året. Ett tvivelaktigt förflutet diskvalificerar Devananda från folkligt stöd. Men en lång rad andra, potentiella tamilska ledare har raderats ut.

Den 29 juli var det sex år sedan **Neelan Thiruchelvan** mördades av en självmordsbombare från LTTE. Thiruchelvan var en

mycket skicklig talare, en briljant politisk analytiker och hade en förmåga att kompromissa. Till skillnad från Kadirgamar var han i opposition till den regering och det krig som den dåvarande regeringen förde. Trots upprepade varningar från tigrarna fortsatte han arbeta med det förslag till regionalt självstyre som president Kumaratunga ville genomföra.

I ett sunt politiskt klimat hade Thiruchelvan varit en stor tillgång. Men i det av kriget vrickade Sri Lanka fick han inte vara med. Den bland tamiler betydligt mer populära politikern **Kumar Ponnambalam** mördades 2001 av den singalesiska sidan för sitt uttalade stöd till tigrarna. Vilken fot tamilska politiker än väljer att stå på, aldrig är de säkra. Politikerna i LTTE-vänliga TNA, tamilska nationella alliansen, måste kompromissa för sin överlevnads skull med sin egen demokratiska övertygelse. Frågan är hur det politiska livet i en framtida federal stat i de norra och östra delarna kan se ut. Kan LTTE retirera för att senare upplösas vid en slutgiltig, politisk lösning?

Om ingen i norr uppskattade Kadirgamar, (åtminstone offentligt eftersom det är förknippat med dödsfara att trotsa LTTE), har det stått klart hur uppskattat Kadirgamars politiska arbete var i de södra delarna av ön. Han vigde de sista tio åren av sitt liv till att försöka övertyga världen om att LTTE är en terroristorganisation.

Valvettiturai,

När LTTE-ledaren Veluppillai Pirapakaran hyllas på födelsedagen i hemstaden Valvettiturai hyllas han av anhängare som en gud. Detta trots att han själv tar avstånd från sådan kult. Peter Schalk har besökt nordöstra Sri Lanka och studerat hur tamiler hyllar sina levande och döda hjältar.

Processionen för att högtidlighålla Veluppillai Pirapakarans födelsedag i Valvettiturai den 26 november 2004. En sportförening bär Tamillilams rödgula fana. I bakgrunden en målning av Pirapakaran i naturlig storlek. Den användes i samband med välsignelsen.

trots mord på Kadirgamar

Ministern för inrikes säkerhet, **Ratnasiri Wickremeyake**, sammanfattar träffsäkert situationen:

– Det kan inte få finnas plats för mord, trakasserier, utpressning och rekrytering av barn. Därför behövs det ett starkt lagligt ramverk för att undersöka dessa brott, uttalade sig Wickremeyake för Daily Mirror.

Internationellt fördömande

Internationellt har mordet väckt avsky bland världens ledare. Dådet har fördömts som en terrorhandling. FN:s säkerhetsråd uppmanar parterna att leva upp till det rådande vapenvilaavtalet och att fortsätta med dialogen för ”att nå varaktigt fred och stabilitet i landet”.

Sri Lankas parlament röstade en vecka efter mordet för införande av undantagslagar som ger armén utökade befogenheter.

Men inom en vecka efter mordet lyckades de norska medlarna, den här gången med norske utrikesministern **Jan Petersen** i täten, övertala parterna att inleda direkta samtal på högsta nivå för att förnya vapenvilaavtalet. Tigrarna påpekar att det inte är fråga om fredsförhandlingar. Samtalen kan hållas i Oslo – eller möjligen Sri Lanka.

Tigrarna nekar till all inblandning i mordet. Såväl den ideologiske ledaren **Anton Balasingham** som ledaren för den politiska grenen **S.P. Thamichelvan** förnekar att tigrarna skulle haft något av sina fingrar på avtryckaren. Men organisationens företrädare har vissa problem med att tolkas som trovärdiga.

Tigrarna ligger bakom 97 procent av totalt 6 000 rapporterade brott mot avtalet. Argument mot regeringssidan är att armén

understödjer och hjälper tamilska paramilitära grupper och att de tigerkontrollerade delarna fått obetydligt stöd till återuppbyggnad. Misstänksamheten är också stor efter den forne tigeröversten **Karunas** utbrytning i de östra delarna i början av 2004. Det var bara några månader efter president Kumaratungas kuppattade maktövertagande i november 2003.

Initierade rapporter från de tigerkontrollerade delarna skvallrar om att det sker förberedelser för krig. Civila tränas för sysslor vid en eventuell nystart på kriget. Samtidigt skriver Sunday Times of Sri Lanka att vapensmugglingen under tre och ett halvt år av vapenvila har varit större än någon kunnat misstänka. Minst två lätta flygplan (!), artilleri och båtar är viktiga tillskott på den materiella sidan.

Sri Lankas säkerhetstjänst räknar med att cirka 2 000 tigrar finns i de regeringskontrollerade delarna av Jaffnahalvön. Det var med stor sannolikhet några av dessa som låg bakom den hänsynslösa dödsmisshandeln av polisinspektör **Charles Wijewardena** när han kom för att undersöka dödsskjutningen av en frisör. Enligt uppgift från soldaterna var det ett vådaskott. Tigrarna upprätthåller taktiken med en terrorbalans, där varje mord som kan härledas till den etniska konflikten måste hämnas.

Kanske var det med farhågor om ett befarat nytt krig som ett tiotal tigersoldater från en elitstyrka lämnade tigrarna. En annan desertör innehade en av de högsta posterna inom tigrarnas underrättelseverksamhet och kan skada tigrarna och deras operationer.

Många människor i Sri Lanka misströs-

tar efter mordet på Kadirgamar. Ska det aldrig bli en riktig fred? Men trycket från det internationella samfundet har ökat och den här gången kanske det inte släpper efter några veckor? Men vem kan dra åt tumskruvarna på den som inte följer ingångna avtal? USA eller Indien är troligen de enda som med hot kan pressa tigrarnas machiavelliske ledare.

Förutom en omfattande polisutredning med ett tusental poliser inblandade utreds bristerna i bevakningen av utrikesministern.

I kölvattnet aktualiseras frågan om när presidentval ska hållas. Det mesta pekar nu på att det blir i höst vilket konstitutionen anger. UNP-ledaren **Ranil Wickremesinghe** är favorit. Men uppdraget är knappast avundsvårt. Samtidigt diskuteras nya parlamentsval. Majoriteten av Sri Lankas politiker inser att en fredlig lösning på konflikten går hand i hand med ekonomisk utveckling och ökad stabilitet.

Båda sidor i konflikten har sina dolda agendor, som blir mer och mer synliga. Under den rådande vapenvilan talar tigrarnas medvetna agerande sitt tydliga språk. Och den nuvarande regeringen har inte fällt särskilt många tårar över de som dödas i de östra delarna i det som måste beskrivas som ett lågintensitetskrig mellan tigrarna och arméunderstödda, paramilitära, tamilska grupper.

Om det kan bevisas att någon med koppling till tigrarna ligger bakom mordet på Kadirgamar blir hägkomsten att han fick gruppen terroriststämplad, och att han hade rätt.

Johan Mikaelsson

Pirapakaran och De stora hjältarnas dag

Valvettiturai är en liten ort vid havet på nordöstra Ilam/Lanka i distriktet Yalppanam (Jaffna). Den härjades svårt under tsunamikatastrofen i vintras. Cirka 80 procent av befolkningen i Valvettiturai tillhör samma kast, ’kustfolket’ (på tamil *karaiyar*).

Förr kunde man efter endast några få timmars segling lätt nå den sydindiska kusten från Valvettiturai. Ännu på 1950-talet kunde man segla iväg med familjen på söndag morgon från Valvettiturai eller Parutittirai (Point Pedro) till Kotikkarai eller Vetaraniam i Nakapattinamdistriktet på den indiska sydkusten i Tamilnadu, handla, gå på bio och återvända till Valvettiturai före kvällen. Hela färden tog inte mer än sex till sju timmar om man hade bråttom. Fiskare och handelsmän från Valvettiturai har också gjort dessa färder i århundraden,

i en gråzon mellan handel och smuggling. Gråzonen förvandlades till en klar gränsdragning på 1960-talet, då premiärministern **Sirimavo Bandaranaike** införde höga tullar mellan de båda länderna och stoppade det traditionella och informella utbytet mellan de båda kusterna.

Centrum för motståndsrörelsen

Folket från Valvettiturai och från andra kustområden i norra Ilam/Lanka kände sig naturligtvis överkörda och marginaliserade av Bandaranaikes isolationistiska och nationalistiska ekonomiska politik, som gick under beteckningen ’ceylonisering av ekonomin’. De fortsatte ändå med sin verksamhet, som de uppfattade som sanktionerad genom sedvana, trots att de naturligtvis blev jagade, efterlysta och kriminaliserade som smugglare.

Så förstärktes i Valvettiturai en redan existerande opposition mot den ekonomiska centralstyrningen från Colombo. Den politiserades och etniserades gradvis. Handelsmännens och fiskarnas politiska talesmän försökte göra troligt att åtgärderna var riktade mot dem i egenskap av tamiler. Många andra diskriminerande omständigheter samlades i en katalog och radades upp som uttryck för Colombos påstådda rasistiska förtryck av tamilerna.

Valvettiturai blev på 1970-talet ett centrum för en ny generation av den tamilska motståndsrörelsen mot centralstyrningen från Colombo under ledning av **Velupillai Pirapakaran**. När ministerpresidenten för indiska delstaten Tamilnadu, **M G R Ramachandran**, liksom Indiens premiärminister **Indira Gandhi**, på 1980-talet fi-

VÄND!

FORTS.

nansiellt, militärt och personellt stödde expansionen av tigerrörelsen blev den "illegala" trafiken mellan Valvettiturai och Tamilnadu över Palk-sundet mycket intensiv. Tamilnadu hyste utbildningsläger för tigrarna. Dit kunde de söka sin tillflykt undan Colombos jägare. De överöstes med pengar för att köpa vapen i syfte att destabilisera Colombo.

Indira Gandhi uppfattade Colombos goda relationer med Kina och USA som ett hot mot Indiens geopolitiska intressen. Tigrarna tog emot pengarna, men lät sig inte utnyttjas för Indiens geopolitiska mål. I dag är Palk-sundet hårt bevakat från både indisk och lankesisk sida. Den illegala trafiken kan bara pågå under dödsförakt, men trafiken pågår ändå.

Valvettiturai har i dag många sår i form av krigsminnen från den nutida väpnade konflikten. Alldeles intill Valvettiturai, i Vatamaracci, ligger en stor 'Vilans Boning' (på tamil *tuyilum illam*), som är en omskrivning för krigskyrkogård. Där ligger hundratals unga män och kvinnor, som dött i strid mot lankesiska och indiska styrkor, vilka omväxlande ockuperat Valvettiturai. Det finns gravsättningar, där liken eller askan från liken är begravda och där finns minnesstenar över döda vars kroppar inte återfunnits. De har olika namn, 'grift' (på tamil *kallarai*) resp. 'rest sten' (på tamil *natukal*). Det finns 17 stycken Vilans Boningar i Tamililam. De är planerade så att de kan rymma många fler döda.

Minneshelgedomar

Det finns också en mängd utvalda platser som kallas 'minneshelgedom' (på tamil *ni-naivalayam*) över dödade martyrer. De påträffas vid gatukorsningar eller öppna platser så att alla förbipasserande ständigt blir påmind om att Tamililam är byggt på de dödas offer. Minneshelgedomarna är till sin utformning inspirerade dels av indiska konstruktioner av minnesmärken över stora män och kvinnor, dels av små katolska helgedomar för helgon, som det finns talrikt av vid vägkanterna i Yalppanam-distriktet, dels av amerikanska Vietnam-monument över stupade soldater.

I Valvettiturai finns Tiruvil, som är namnet på en en förort med en stor gräsplan, där en minneshelgedom bestående av tolv sektioner står. Namnet Tiruvil har en oklar etymologi, men minneshelgedomens sektioner skall påminna om de tolv motståndsmän som 1987 tillfångatogs av den indiska armén för att senare utlämnas till Colombo. De bet alla i blåsyraampullen den 5 oktober 1987 och dog innan de hann lastas på planet. Den ansvarige ministern och kombattanten **Atulatmudali** i Colomboregeringen mördades snart därpå i ett atentat.

Intill Tiruvil restes 1992 en staty huggen i sten föreställande sex tungt beväpnade

Framför Velupillai Pirapakarans hus kort före processionens ankomst. Skylten talar om att huset tillhör Velupillai Pirapakaran, den nationella talaivan, men i den ärande pluralformen talaivar.

Kittus minneshelgedom. Längst upp i en medaljong är en tigerlogo för LTTE, en tiger på språng.

och uniformerade motståndsmän och motståndskvinnor, som försvarar området med vapen. Jag hade tillfälle att följa tillblivelsen av statyn 1991. Statyn visar en motståndsmän, som redan är död och ligger på marken. En kvinna och en man reser tillsammans tigerflaggan. Tre, varav en kvinna, vänder sina vapen mot fienden.

Liknande statyer i brons finns i USA som minnesmärken över stupade soldater i Vietnam. Valvettiturai-statyn raserades av den lankesiska militären 1995, men resterna i form av 'stympade kroppar' ligger kvar som på en 'likhöj'. Den har blivit en staty i sig med en ny och annan motsatt innebörd: motståndsmän på väg att förgöra förtryckarna har blivit förtryckarnas offer.

Tigrarna är inte angelägna om att avlägsna dessa rester. De bekräftar att tamilerna är offer och att regeringen i Colombo vandaliserar minnesmärken. I alla vandaliserade Vilans Boningar över hela Tamililam finns en tavla med information om att den raserats och återuppbyggs. En sådan information har stort propagandavärde. Att radera minnesmärken över värnlösa döda betraktas som en lågtstående och omoralisk handling av alla parter på ön. LTTE har inte hämnats efter principen öga för öga på denna punkt.

I motsatta ändan av platsen Tiruvil finns ett minnesmärke speciellt för **Kittu**, som var Yalppanams befälhavare under delar av 1980-talet och som efter en lång vistelse utomlands återvände hem. Men hans båt prejades på havet av den indiska flottan. Även han tog sitt liv, den 15 januari 1993, innan han hann tillfångatagas.

När den lankesiska armén 1995 intog Valvettiturai förstörde den statyn med de sex motståndsmännen. Hela Vilans Boning raserades med bulldozers, men återuppbyggdes av tigrarna. Dessa minnesmärken om motstånd uppfattades av fienden alldeles riktigt som uppmaningar till att bjuda motstånd mot Colombo och New Delhi. De är därför en nagel i ögat på den lankesiska och indiska krigsmakten.

Ideala förebilder i kampen

Att minnas de döda innebär nämligen inte att positionera dem någonstans i det förgångna som om de vore anfädersandar i en släktrad, utan innebär att göra dem närvarande som ideala förebilder för den egna väpnade kampen. De Stora Hjältarnas Dag är en krigsritual och har sin mening i den väpnade kampen.

Tigerledaren Velupillai Pirapakaran föddes 26 november 1954 in i denna politiserade och etnicerade miljö i Valvettiturai. Från 1980-talet kom han att bli benämnd 'Han med huvudet (= förståndet)', (på tamil *talaivan*), för Tamililams befrielsesträvar (LTTE = Liberation Tigers of Tamil

Resterna av den av lankesiska stridskrafter raserade statyn med motståndsmännen ses på bilden till vänster. I nederkant ligger en 'frihetens fågel' (på tamil *cutantirap paravaikal*), som de väpnade kvinnorna i LTTE kallas. Hon ligger på magen. Hennes håruppsättning i form av flätor syns. Ovanpå henne ligger en motståndskämpe som om han hade stupat och fallit på henne.

På bilden ovan ses statyn som den var före förstörelsen 1995. Tigerflaggan, som har gjorts till Tamililams nationalflagga, syns.

Eelam, på tamil *tamilila vitutalaip pulikal*).

Huset som han växte upp i, och som nu är obebott, står egendomligt nog kvar. Grannskapet är delvis förstört genom mattbombningar och napalmliknande bombningar på civila från de lankesiska styrkorna under 1980- och 90-talen. Detta oansenliga hus har under årens lopp blivit besöksplats för tusentals gynnare av tigrarnas politiska och militära program. De kommer från när och fjärran, även från Sydindien, särskilt på hans födelsedag 26 november.

Man är frestad att tala om vallfärder. Ordet förekommer dock inte. 2004, det år han fyllde 50, valde ortens förvaltare att anordna en särskild fest. Då mobiliserades stadens folk i en lång procession genom staden. Den slutade vid Pirapakarans hus. I processionen paraderade livliga folkdansare, glada musikanter, stadens välmående elit, tigande och allvarliga medlemmar ur tigrarnas politiska sektion i Yalppanam samt av stojande och sjungande Valvettituraibor.

Dansarna i processionen måste ständigt överösas med kallt vatten för att inte svimma i hettan. En särskilt färgstark och hög-

ljuddrugg grupp i processionen utgjordes av ortens och omgivningens sportklubbar och andra föreningar. Födelsedagsfesten var en folkfest, och tigermedlemmarna var angelägna om att betona att det inte var de själva, utan 'folket' (på tamil *makkal*), som ordnat denna hyllning till Veluppillai Pirapakaran. De var bara inbjudna gäster och ställföreträdare för Pirapakaran, som själv inte kunde infinna sig av säkerhetsskäl.

Efter några timmar anlände processionen på eftermiddagen till huset, som var bemålat med välgångsönskande graffiti från besökare. I ett inre rum, dit endast några få i taget kunde gå in, fanns uppställd en fullskalig, i processionen medhavd målning av Veluppillai Pirapakaran. Där fanns också ett bord – man är frestad att tala om altare – och en person från tigrarna alldeles intill målningen.

Personen och målningen liksom flöt in i varandra i betraktarens medvetande. Det var meningen. Personen tog emot folkets hyllning i Pirapakarans ställe. Denna hyllning var speciell. En företrädare för varje förening gick ner på knä och böjde sitt huvud ner till 'Veluppillai Pirapakarans' fot-

ter. Den hyllande överlämnade med båda händer sin förenings vapen, flagga eller buckla, eller någon present, som 'Pirapakaran' högtidligt satte på 'altaret'.

Så samlades många föremål, som efter hyllningens avslutning återbördades till givarna. Innebörden i hyllningen är klar: Det är inte fråga om att betala en tribut. Vad skulle man betala för?

Det är fråga om en vanligt förekommande social/religiös rit. Men den har förts in i ett nytt sammanhang, som är politiskt. Det är vanligt att dyrkande böjer sig ner i ett tempel inför en gud eller hyllande böjer sig ner inför en äldre vis person, en *pantitan* (på sanskrit *pandita*). De ger denne en gåva, som välsignas av honom – i fallet gud genom en präst – och återbördas till givaren som skydd genom livet.

Riten ger alltså Veluppillai Pirapakaran status av en *panditan*. Det finns inget att anmärka på det om man beaktar ritens kulturella kontext i den tamilska kulturen. Han har ju åldern inne. Ett välkänt fotografi visar honom med glasögon och läsande en bok. Tigrarnas aktiva medverkan i denna rit är normtrogen mot deras egen kodex och

VÄND!

Minneshelgedomen i Tiruvil med dess 12 sektioner och en central spetsig resning (tamil: *tupi*), som egentligen ingår i en tempelbyggnad.

FORTS.

den omgivande kulturella miljön. Denna hyllning av Pirapakaran bör också ses i två större sammanhang, dels hyllningen av honom i allmänhet, och dels att den 26 november inleder De stora Hjältarnas Dag, som infaller den 27 november varje år.

Landsfader, inte gud

I officiella dokument från tigrarna finns inga beskrivningar av Veluppillai Pirapakaran som övermänniska eller gud, och han själv har uttryckligen avvisat att bli betraktad som en övernaturlig varelse. Han har accepterat rollen som *pantitan* eller mera allmänt som grånande landsfader, men han har entydigt motsatt sig att få en gigantisk staty av sig själv rest i födelsestaden Valvetiturai.

Jag har under årens lopp observerat hur rollen som landsfader gradvis byggts upp av LTTE. Det innebär att han under fredstid inte kommer att antaga någon partipolitisk befattning. Rollen som representativ president för Tamililam skulle nog vara den rätta, rollen av en tamilsk **Nelson Mandela**, anser en del tamilska pro-LTTE intellektuella.

Nu har han ingen annan funktionstitel än *talaivan*, vilket är en banal titel, som varje avdelningschef inom den statliga och privata förvaltningen i Sydindien och Ilam har. Den konnoterar inte mer än 'chef', han som har huvudet=förståndet, kan jobbet och kan fördela uppgifter. Ordet associerar till ledaregenskaper, men betyder inte 'ledare' eller ens 'Führer', något som fientliga media älskar att påstå och sprida. Han firar inte sin födelsedag med att hugga in på en stor tårta. Nej, han fastar och förbereder sig andligen på den kommande dagen, den 27 november.

För honom är födelsedagen en besinningsdag. Veluppillai Pirapakaran är i officiella dokument inte framställd som ordförande **Mao Zedong** eller **Kim il Sung**, vilka även officiellt av sina partier hyllades som övermänniskor. Hos tigrarna är diskrepansen i stället stor mellan hur å ena sidan officiella dokument framställer honom

LTTE myntade uttrycket "med livet som vapen" i kampen för Tamililam

och vad han säger om sig själv och å den andra sidan vad somliga sympatisörer säger om honom och gör.

Deras föreställningsvärld lever ett eget liv. De tillåter sig rentav att handla tvärt emot den bild som Pirapakaran har av sig själv. Jättetårter bakas till den 26 november. Dessa måste bäras av flera personer och distribueras sedan bland det kringstående folket. Det påminner om en massbespisning, som utgår från frälsaren Veluppillai Pirapakaran. Jag har under 1992 själv observerat hur *avataran* Kalkin som kommande tionde *avatara* ersatts med en bild av Pirapakaran av en tjänstgörande präst i ett Vishnutempel i näraliggande Vallipuram.

Hans fiender däremot, särskilt journalister och politiker från den sinhaladominerade södern, som aldrig har träffat honom, vänder på allt. De brukar ösa pejorativa över honom. Utpekandet av honom som kriminell smugglare är vanligt. Avataran blir den onde demonen på otaliga webbsidor. De har inte råd att se något positivt hos honom, framför allt inte att han just nu är en drivande kraft bakom önskan att få till stånd en förhandlingslösning.

Bilden av honom som krigshetsare är grundmurad och farlig att ifrågasätta. Den aggressiva bilden av honom legitimerar lankesiska politikernas, soldaternas och sinhalamobbens aggressivitet, människorättskränkning, pogromer, (mass)våldtäkter, mordbränder och massakrer på civila tamiler.

Motståndarna nonchalerar Pirapakarans nyanserade pragmatiska motto från Cutamalai formulerad av honom i konfrontation med den indiska krigsstyrkan redan 4 augusti 1987: "Metoderna [väpnad kamp eller förhandlingar] må ändras, men inte målet". LTTE har från 1980-talet inte givit något företräde åt det väpnade motståndet, varken ideologiskt eller praktiskt, vilket däremot **Öcalans** Partiya Karkarên Kurdistan' (PKK) har gjort.

PKK och LTTE förs gärna samman i antiterror-propagandalitteraturen: den ene får bära den andres bördor utan beaktande att en rörelse kan ändra sig. Gång på gång har LTTE givit förhandlingar företräde under 1980- och 1990-talen, både ideologiskt och praktiskt. Det senaste draget från februari 2005 är LTTE:s krav på att avetnicera konflikten, vilket innebär ett övergivande av LTTE:s konfrontationspolitik med etnicitet som grund, vilket öppnar helt nya perspektiv på konfliktens art och dess upplösning.

Men en gång krigshetsare alltid krigshetsare, tycker hans fiender. Endast få oberoende observatörer utifrån har träffat honom en längre tid. Bland dem finns den in-

diska journalisten **Anita Pratap**, som har gett en nyanserad skildring av honom publicerad i hennes utmärkta bok *Island of Blood* från 2001.

Veluppillai Pirapakarans födelsedag 26 november, högtidlighållen av honom själv som en besinning i avskildhet och försakelse, övergår i en sorg högtid den 27 november. Då fick tigrarna sin förste martyr, **Cankar**, som dog efter att blivit sårad i strid 1982. Ordet martyr användes i dess engelska form i officiella handlingar från tigrarna vid sidan om den tamilska begreppsapparaten.

Ordet associerar till en judisk/kristen tradition, men den tamilska terminologin associerar i stället till indiska heroiska traditioner och till tempeloffret, trots att LTTE är en sekulär organisation. Det är ett intressant problem att sekulära rörelser som LTTE och PKK och arabiska rörelser med kommunistisk bakgrund instrumentaliserar religiösa termer i sin ideologi.

LTTE förkunnar inga religiösa mål och är inte bunden till *caivam*, majoritetsreligionen, eller kristendomen och islam, minoritetsreligionerna i Yalppanam-distriktet. LTTE lovar inte sina martyrer kompensation efter döden och skiljer sig därigenom från andra, särskilt från muslimska organisationer, men även från egna hinduiska heroiska traditioner. Den skiljer sig också från kristet kompensationstänkande för martyrer och från shintoistiska *kamikaze*-traditioner, som lovar ett fortsatt liv som kami i Yasukuni-templet i Tokyo.

Sorgen förvandlad till vrede

Alla dessa, LTTE inbegripet, anbefaller medlemmar ur en utvald grupp att använda livet som vapen i självmordsattacker, men LTTE utlovar ingen kompensation. Martyrens lön är att ana just innan han dör att hans/hennes offergärning kommer att föra Tamililam ett litet steg närmare ett förverkligande. Det var LTTE som myntade uttrycket "(med) livet som vapen" (på tamil *uyirayutam*). Uttrycket har nu överfört till andra icketamilska rörelser begreppsarsenal av journalister, som inte känner till ursprunget.

Cankar stod Pirapakaran mycket nära. Denne sörjde hans död, men inte i form av ihållande gråt och känslomässig upplösning, utan i form av en växande vrede, mycket likt Akilles, som sörjde Patroklos. Här fanns ingen tanke på försoning. Sorgen förvandlades till vrede som kraftkälla för det väpnade motståndet. Cankars död skapade en andlig beredskap till, behov av och önskan om att slå tillbaka med full kraft.

Skildringen av Pirapakarans beslutsamhet vid Cankars död har spritts varje år i

Delar av Vilans Boning. Man kan se "resta stenar" till vänster och "grifter" till höger.

text och bild till ungdomar och vuxna som förebild. Hans erfarenhet delas av många, om inte rentav av de flesta, att ha förlorat någon anhörig och/eller någon egendom i motståndskampen. Hans sorg, som blivit vrede, representerar en utbredd erfarenhet. Den går ner i folkdjuret.

Martyrernas dag firas

Till Cankars död lades under årens lopp många andras. Över 17 000 unga mäns och kvinnors död på slagfältet är medvetet hågkomna i riksvida högtidligheter den 27 november varje år. Många ligger i Vilans Boningar, som är utbredda över hela det tamilska området. Dagen kallas De Stora Hjältarnas Dag eller Martyrernas Dag (båda på tamil *mavirar nal*), men den kallas också Resningens Dag (*elucci nal*).

Den är en förvisningens dag om att väpnat motstånd (vid sidan om förhandlingar) kan bli nödvändigt för att nå målet, ett självförvaltande Tamililam, som befriat sig från centralstyrning och förtryck hos den sinhala-buddhistiska enhetsstaten i Colombo. I en tid av väpnad konflikt är De Stora Hjältarnas Dag ett symboliskt uttryck för vreden i den väpnade konflikten och en inspiration för fortsatt väpnat motstånd.

De Stora Hjältarnas Dag brukar avslutas med att alla närvarande reser sig, lyfter en knuten näve och ropar LTTEs motto som stridsrop: "Tigrarnas uppgift är (att förverkliga) moderlandet Tamililam" (på tamil *pulikalai takam tamililam tayakam*). I en tid av säkrad fred däremot, i en kommande generation, kommer De Stora Hjältarnas Dag att bli atavistisk, formaliserad, byråkratiserad och förlora sin motivationskraft. De döda i Vilans Boningar kommer att positioneras någonstans i det förgångna. Där är vi inte ännu.

Veluppillai Pirapakarans födelsedag 26 november bereder somliga gynnare ett tillfälle att ge uttryck åt sin reservationslösahängivelse. De tror att rörelsen är liktydig med honom. Det finns ingen som kan taga över. Anhängarnas hyllande av Veluppillai

Pirapakaran skapar intryck av att den tamilska motståndsrörelsen lever och dör med honom. Många gynnare är helt personcentrerade. De tolerar inte någon kritik av hans person, medan han själv sägs vara tacksam för all kritik från rådgivarna i hans närmaste omgivning.

Han har internt kritiserats exempelvis för attentatet på **Rajiv Gandhi** 1991, för fördrivningen av muslimerna från Yalpanam 1990 och för människorättskränkningar, som inkluderar rekryteringen av barnsoldater. Det finns en intern kritisk diskussion inom LTTE, men eftersom den är intern har utomstående felaktigt dragit slutsatsen att ingen diskussion alls förekommer.

Även politiker och journalister i sinhalasödem odlar uppfattningen att motståndskampen är helt beroende av Pirapakaran. Om han avlägsnas dör motståndet. De brukar därför kontinuerligt sätta rykten i omlopp om att han är död. De vill sår och chockera, men brukar endast framkalla överseende leenden eller uttråkade gäspningar hos tigrarna. Han har dödförklarats så ofta!

Det finns naturligtvis en beredskap hos tigrarna att omorganisera motståndsrörelsen i fall att Pirapakaran faller bort. Somliga gynnare och motståndare tror felaktigt att den tamilska motståndsrörelsen bygger på en enda persons ingivelser, budskap och order. Enligt Veluppillai Pirapakaran själv bygger den på en självupplevd erfarenhet av förföljelse och förtryck av stora delar av det tamiltalande folket, som utsatts för pogromer från 1950-talet och framåt.

Jag anser att han har rätt på denna punkt. Ledningen för LTTE och stora delar av folket formerar sig till en de lidandes och förtrycktas gemenskap. De tamilska motståndsmännen kan därför röra sig fritt bland det tamilska folket, liksom de berömda fiskarna i vattnet. Både den fjärde största armén i världen, den indiska, och den lankesiska armén har fått erfara, att

denna motståndsrörelse inte kan besegras i strid trots logistisk hjälp från USA. Slutsatsen är given för tigrarna och deras gynnare: den lankesiska regeringen bör omedelbart efterkomma LTTEs upprepade krav på ett återupptagande av fredsförhandlingarna under ledning av Norge baserade på ekonomisk rationalitet.

Förändringar inom LTTE

Jag har redan antytt två stora förändringar som LTTE har genomgått dels som ett resultat av den interna diskussionen, dels som ett resultat av kraven från de finansierande exiltamilerna och dels från länder som Norge. De två förändringarna är dels avvisandet av det väpnade motståndets företräde i ideologin samt praxis och dels av avetniseringen av konflikten, ännu så länge i huvudsak som ideologisk faktor, men delvis oväntat möjliggjord i praktiken genom tsunamikatastrofen.

Den förde LTTE och regeringen i några få fall tillsammans bortom etniska gränsdragningar. Hela öns befolkning blev en de lidandes gemenskap – för några dagar. En vänskap av mera långvarig karaktär har utvecklats i den östra provinsen mellan tamiltalande muslimer och tamiler som tytt sig till varandra efter att ha gått miste om regeringens katastrofhjälp.

Därtill bör man som tredje punkt lägga införandet av ett uppskjutet tidsperspektiv vad gäller förverkligandet av Tamililam som nationalstat. Målet ändras inte, men tidpunkten för målets uppnående kan diskuteras.

Målet på kort sikt är att genom förhandlingar åstadkomma en autonom förvaltning i nordöstprovinsen. Även den skall kallas Tamililam i en folklig tradition. På 1970- och 1980-talet fanns ingen diskussion om målet på kort och lång sikt. Vad som nu återstår att diskutera internt och externt är LTTE:s krav på ensamrätt till representation av tamilerna.

Peter Schalk, text och foto

Pakistans heliga allianser

Militanta muslimska organisationer i Pakistan är inte isolerade från det omgivande samhället. Tvärtom bildar de så kallade 'jihadis' mer eller mindre tätt knutna nätverk med närstående organisationer, politiska partier och utbildningsinstitutioner. Organisationerna är ofta små, löst förbundna grupper. De behåller sällan samma namn genom sin livstid utan byter konstant, vilket förvirrar bilden.

Traditionellt har de stötts ekonomiskt av partier längst ut på den religiösa högerflanken, men också av den sittande regeringen. Det är organisationer som rekryterar nya medlemmar framför allt från de religiösa utbildningsanstalterna, *madrasas*, där unga män utbildas till en utsiktslös framtid, något som driver dem rakt i armarna på jihadi-rörelserna.

Skyddad av Musharraf

En av de mest framträdande personligheterna, vars våldsamma karriär illustrerar denna allians mellan madrasa, parti och *kashnikov*, är den nu 37-åriga **Masood Azhar**. En av Indiens 20 mest eftersökta terrorister, som misstänks stå bakom attentatet mot det indiska parlamentet i New Delhi den 12 december 2001, men också eftersökt av den amerikanska regeringen på grund av hans nära förbindelser till de inblandade i mordet på den amerikanska journalisten **Daniel Pearl**, som mördades i Karachi 2002.

Detta till trots har Azhar levtt en skyddad tillvaro under president **Pervez Musharraf**s vakande hand ända sedan 1999, och han har också upprätthållit förbindelser med **Usama bin Laden** sedan 1994. Hans liv utgör ett kalejdoskop av konservativ islam, *madrasas*, jihad-organisationer, kamp i Kashmir och Afghanistan.

Azhars far var en troende muslim inom en särskilt fundamentalistisk teologisk riktning, den så kallade *Deobandi*-traditionen, med rötter i den nordindiska staden Deoband på 1800-talet. Det är en tradition som utvecklats från ett ursprungligen reforminriktat perspektiv till att bli en radikal politisk aktivistisk ideologi i Sydasiens. Den lägger stor vikt vid att svaret på alla frågor som en människa eller ett samhälle kan tänkas ställa sig kan utläsas direkt ur Koranen eller profeten Muhammads ord och föredöme (*Hadith*).

Anhängare av *deobandi*-traditionen har sedan 1947 ofta stått i politisk opposition

till sittande regeringar, som de kritiserat för att vara oislamiska. Därför är *deobandi*-anhängare nästan undantagslöst politiskt aktiva, och det var framför allt sådana som låg bakom det kolossala uppsvinget för *madrasas* på 1980-talet. Därtill aktivt stödda av dåvarande militärdiktatorn **Zia ul Haq**. De mest beryktade exponenterna av *deobandi*-traditionen kom Taliban-rörelsen i Afghanistan att bli. Den bestod till stor del av studenter som kom just från *Deobandi*-*madrasas* i Pakistan.

Masood Azhar föddes 1968. I skolan visade han sig vara intellektuellt framstående och hans far tog honom därför ur den lokala skolan redan efter sjunde klass. Han såg i stället till att sonen skrevs in på *madrasan* *Jamiat ul Ulum ul Islamia* i Binori Town, Karachi. Binori Town är en stad som inhyser de största av *Deobandi*-traditionens cirka 9 000 utbildningsinstitutioner i Pakistan. Just *Jamiat ul Ulum ul Islamia* är den *madrasa* som lagt särskild vikt vid jihad, och blev på 1980-talet berömd som bas för de afghanska *mujahedin*-organisationernas kamp mot Sovjetunionen.

Azhar var färdigutbildad som islamisk skriftlärare 1989, blott 21 år gammal. Han hade blivit övertygad om nödvändigheten av jihad som effektivt politiskt redskap i kampen mot Sovjetunionen, och han lät anmäla sig till den *Deobandi*-inspirerade milisen *Harakat el-Ansar* ('Partisanrörelsen'), som primärt koncentrerade sig på kriget i Afghanistan.

Harakat el-Ansar var då en liten religiös militant grupp med färre än 500 medlemmar. Den hade grundats 1980 av studenter från samme *madrasa* som Azhar senare utbildades vid, och man ägnade sig åt att träna unga män till att strida i Afghanistan i det afghansk-sovjetiska kriget.

Efter avslutningen på detta vände man sig sedan mot en annan front, det indiska Kashmir. Organisationen svartlistades av USA 1997, på grund av misstankar om förbindelser med bin Laden, varefter man 1998 bytte namn till *Harakat el-Mujaheddin* ('Rörelsen för heliga krigare'). Våren 1998 anslöt man sig till *Usama bin Ladens* *International Islamic Front for Jehad* (ISFJ), en sunniextremistisk och pro-talibansk organisation som sedan 1990 kämpat för att införliva det indiska Kashmir i ett större Pakistan.

Efter att ha uppsökt ett träningsläger i Afghanistan tvingades dock Masood inse att hans fysik inte matchade hans engagemang. Det fanns dock andra uppgifter som lämpade sig för honom, och han tog sig an att distribuera propagandamaterial för *Harakat el-Ansar*, och rekrytera nya soldater. I *Harakat el-Ansar* hade man nämligen upptäckt den unge Masoods hängivenhet

för jihad, kombinerad med en intellektuell och organisatorisk talang. Man beslöt därför att ge honom ett utvidgat ansvar.

1993 reste den då 25-åriga mannen till ett hemligt toppmöte med *Usama bin Laden* i Saudiarabien. Syftet med mötet var just att inlemma *Harakat el-Ansar* i bin Ladens organisation ISFJ.

Stärkt av bin Ladens stöd

Efter detta möte befann sig Azhars stjärna i stigande, och 1994 blev han *Harakat el-Ansars* generalsekreterare. Som en del av sitt nya uppdrag reste han i januari 1994 till Kashmir för att rekrytera nya gerillamän. Men det hela gick snett, och i februari arresterades han av indisk polis och sattes i fängelse. Azhar spillde dock inte bort tiden, utan skrev i sin cell en rad artiklar som publicerades i den pro-talibanska pakistanska tidningen *Dharb-e-Mumin*.

På julafton 1999 kapades så ett flygplan tillhörande *Indian Airlines*, IC-814 på väg från Kathmandu till New Delhi. Kaparna, fem pakistanska män, tvingade planet till Kandahar i Afghanistan, och krävde att tre militanta pakistanska islamister i indiskt fängelse skulle släppas fria. Bland dem fanns den nu 31-åriga Masood Azhar. Efter åtta dagars förhandlingar accepterade slutligen den indiska regeringen villkoren, och Azhar befann sig änyo på fri fot.

Han återvände till *madrasan* i Binori Town i Karachi, där han helt i enlighet med *Deobandi*-traditionen kritiserade militärjuntan och general Musharraf för att inte göra tillräckligt för att försvara muslimerna i Kashmir, såsom han ansåg att en äkta islamisk stat borde göra.

Frågan är dock om det inte bara var ett spel för galleriet. Musharraf hade just avisat Interpols krav på att få förhöra Azhar om flygplanskapningen. På samma sätt avisade Musharraf i september 2002 FBI:s krav på utlämning av Azhar, med anledning av Azhars misstänkta koppling till al-Qaida och inblandning i mordet på Daniel Pearl.

Azhar satt heller inte stilla på sin kamrars efter frisläppandet, utan i februari 2000 bildade han organisationen *Jaish-e-Mohammad* ('Mohammads armé'), vars uttryckliga mål var att bekämpa Indien och USA. Azhar hade själv blivit en populär person i Pakistan efter frigivningen, och därför lockades många medlemmar och sympatisörer från *Harakat al-Mujaheddin* att gå med i *Jaish e-Mohammad*. Det ledde till att *Harakat al-Mujaheddin* i maj 2000 helt uppslukades i den nya organisationen. Ideologin var i stort sett oförändrad, men exponeringen i media av Azhar efter hans frigivning liksom hans goda förbindelser till *Usama Bin Ladens* pengar, kom att ut-

Masood Azhar, fostrad i Jamiat ul Ulum ul Islamiamadrasan i Binori Town, Karachi.

göra den avgörande skillnaden.

Azhar och Jaish-e-Muhammad attraherade till en början mest arbetslösa medelklassungdomar från de pakistanska storstäderna, men efter hand växte organisationen sig så stark att man började kunna rekrytera milis också i England, bland immigranter från Pakistan och Kashmir.

Azhars närvaro och hans organisatoriska talang visade sig snabbt. I december 2000 körde en bil fullastad med dynamit rakt in i delstatsparlamentet i Jammu & Kashmir, och ett år senare tog Jaish-e-Muhammad på sig skulden för ännu ett spektakulärt attentat med självmordsbombare mot det indiska parlamentet i New Delhi. Avsikten med detta attentat var att tvinga den pakistanska regeringen i krig mot Indien, och det var nära nog att man lyckades.

Mordförsök mot presidenten

Efter bomberna mot det indiska parlamentet drog Jaish-e-Muhammad till sig så mycket negativ uppmärksamhet att gruppen kring nyår 2002 svartlistades i Pakistan. Därpå följde ännu en namnförändring. Azhar döpte om Jaish-e-Muhammad till Tehrik Khuddam ul Islam ('Rörelsen för Islams tjänare').

Efter terrorangreppet mot det indiska parlamentet har Tehrik Khuddam ul Islam förklarat öppet krig mot Musharraf:s regering, och som svar på att Azhar i december 2002 placerades i husarrest utförde Tehrik Khuddam ul Islam den 25 december 2003 ett självmordsangrepp på president Musharraf. Angreppet misslyckades dock, och istället utlöstes en arresteringsvåg, varvid hundratals sympatisörer och medlemmar av Tehrik Khuddam ul Islam greps och samtliga organisationens kontor över hela landet stängdes.

Nu mera lever Axhar ett stillsamt och lugnt liv med sin familj i staden Bahawalpur, men frågan är hur länge han tänker nöja sig med detta?

Tallat Shakoor

Lektor i religionssociologi och minoritetsstudier vid Köpenhamns universitet

Översättning: Lars Eklund

Indiens framgångar inom IT och de senaste årens relativt höga ekonomiska tillväxt framhävs ofta, men Indien har samtidigt fått den tveklaktiga stämpeln som landet som tycker om att säkerställa att flickor aldrig föds. Landet genomgår en befolkningsutveckling som kommer att få långtgående sociala konsekvenser.

Oönskade döttrar betalar priset för Indiens utveckling

Sexratio eller könskvoten, det numerära förhållandet mellan män och kvinnor, är en av de viktigaste indikatorerna på jämställdhet mellan män och kvinnor i ett land vid en specifik tidpunkt. Förändringar däri speglar underliggande förändringar, till det bättre eller sämre för kvinnor, i respektive lands samhällsekonomiska och kulturella mönster.

I Indien har könskvoten sjunkit under hela 1900-talet, men de senaste årens dramatiska sänkning, framförallt avseende barn i åldrarna 0-6 år, är ett alarmerande bevis på den prekära situationen just nu. Enligt 1991 års folkräkning hade inte ett enda distrikt bokförts med en "child sex ratio" lägre än 800 flickor per 1 000 pojkar. År 2001 fanns det 14 stycken. 1991 fanns bara ett distrikt med en könskvot mellan 800 och 849/1 000. Denna siffra hade år 2001 ökat till 31.

Ur den senaste indiska folkräkningen, 2001, framgår att den här utvecklingen fortsätter och är mycket alarmerande. Folkräkningsmyndigheten planerar nu därför att så snabbt som möjligt sammanställa den specifika relativa könskvoten för nyfödda, för att kunna förmedla till den indiska befolkningen och varna för vad som händer i landet. Nästa folkräkning genomförs först 2011.

Fosterdiagnostik vida spridd

Fosterdiagnostik är i dag tillgänglig även i landets mest isolerade landsbygdsområden, och selektiva aborter av flickfoster görs överallt, trots att det enligt lag är förbjudet. Företeelsen är inte begränsad till specifika kastgrupper eller klasser utan praktiseras även bland de sociala och ekonomiskt mest utsatta grupperna i samhället (som tidigare haft högre andel flickor och kvinnor i förhållande till pojkar och män).

De första larmrapporterna från kvinnorättsgrupper på 1980-talet om riskerna med den teknologi som tagits fram för att upptäcka genetiska abnormaliteter och fastställa fostrets kön, togs inte speciellt allvarligt. Ingen kunde föreställa sig att denna teknik skulle sprida sig och vara tillgänglig över praktiskt taget hela landet på

mindre än 20 år.

Utbildning och ekonomisk självständighet för kvinnor tycks inte leda till någon genomgripande förändring. Tvärtom visar undersökningar att även högt utbildade kvinnor föredrar att föda söner och upprepade gånger genomgår aborter, om tester visat att de bär på flickfoster.

Lägst könskvot förekommer också i de områden som har en allmänt högre utvecklingsnivå. Detta gäller framförallt de nordvästra delstaterna Punjab, Haryana, Himachal Pradesh och Uttaranchal. Punjab och Haryana ligger allra lägst, samtidigt som de är två av landets rikaste delstater. Bättre infrastruktur tillsammans med en starkare köpkraft har betytt lättare tillgång till teknik och tjänster också på landsbygden.

Problemets underliggande orsaker återfinns i sociala och ekonomiska strukturer av ojämlikhet mellan könen, baserade på såväl formella som informella sedvänjor. Dessa har fastlagts över århundraden och har nu fått ökad betydelse.

Patriarkala kulturer

Majoriteten av Indiens varierande kulturer är patriarkala och patrilineära. Även om kvinnor enligt lag garanteras lika rättigheter ärvs tillgångar från far till son. Kvinnor lämnar sitt familjehem och flyttar till sin mans familj efter giftermålet. Detta innebär att de investeringar föräldrarna gjort i sin dotters utbildning och uppväxt övergår till hennes mans familj. Följden blir mycket låga incitament att satsa knappa resurser på döttrar. I stället prioriteras söner.

I ett land utan socialt skyddsnet för äldre är familjen oftast den enda säkerhet som finns. Detta medför att föräldrars beslut ofta styrs av oro inför vad som ska hända när de inte längre kan försörja sig själva.

Ökad ekonomisk utveckling har paradoxalt nog försämrat situationen för flickor genom att förstärka de sedvänjor som reproducerar ojämlikheten. Förekomsten av hemgift (*dowry*), där brudens föräldrar förväntas, ofta även tvingas, betala en sedan tidigare framförhandlad summa till brudgummens familj, ökar när lägre kast-

VÄND!

FORTS.

grupper övertar högre kastgruppers sedvänjor för att höja sin status.

Ökad insikt om vikten av utbildning har dessutom medfört att det blivit dyrare för föräldrar att uppfostra sina barn. Samtidigt har den föredragna familjestorleken minskat, vilket tillsammans ökat det sociala trycket på varje barn att motsvara den roll den sociala gruppen förväntar sig av flickor respektive pojkar.

I takt med dessa förändringar har dotterns plats och status minskat drastiskt inom familjen. Familjer som vill ha två eller ett barn vill ha minst en son.

Klart är att den nuvarande utvecklingen är alarmerande. Den senaste tidens rapporter, från de delar av landet där ett betydande kvinnounderskott råder, ifrågasätter den omhuldade och gängse marknadsteori att kvinnors värde skulle öka, och därmed deras situation förbättras, när könskvoten är låg.

Kvinnovåldet ökar

Rapporter berättar i stället, om hur män köper fruar från grannstater för så lite som 5 000 rupier (i Haryana kostar en buffel 40 000 rupier, och en krona motsvarar cirka 6 rupees) Dessa kvinnor är sedan tillgängliga för alla män i familjen. De sköter hushållet åt dem och bär deras barn.

I stället för att värderas, börjar kvinnor nu bli offer för våld i områden med lägst könskvot och, enligt socialarbetare, tvingas familjer hålla sina döttrar instängda i hemmet för att skydda dem.

Forskare arbetar nu med att försöka förstå de här sociala och ekonomiska strukturerna och hur de förändras. Pågående studier pekar mot att problemet kan kopplas till familjestrukturen. Ett exempel är det traditionella resursfördelningsmönstret i den indiska storfamiljen, i vilken bröder lever tillsammans med sina fruar och föräldrar i samma hushåll och delar såväl på alla nödvändigheter som på tillgångar.

Överhuvudtaget är fördelningen av resurser inom familjen kopplad till hur familjen ser ut. Det gäller även de premisser, efter vilka föräldrar legitimerar sin medvetna prioritering av söner och av söners välfärd. Det handlar med andra ord om ett problem som är knutet till de mest grundläggande byggstenarna i det indiska samhället. Indiens framgångar inom IT framhävs ofta men samtidigt används teknologi till att forma en framtid utan kvinnor, eller med få av dem.

Det smärtsamma priset för förändringen "betalas" av alla de flickor som antingen diskrimineras inom familjen eller helt enkelt förvägras att födas.

Neelambar Hatti & Mattias Larsen

Forskare vid ekonomisk-historiska institutionen, Lunds universitet

Ajits krönika

Självständigheten gav grundla

Kolkata 16 augusti 2005

Det brukar höra till att indiska kommentatorer fattar pennan och sammanfattar året som gått inför den 15 augusti, den dag 1947 som makten överfördes från de brittiska kolonialherrarna till indiska (och pakistanska) ledare

Vanligtvis leder det fram till en litania över ouppfyllda drömmar och svikna löften, något som om än inte helt grundlöst inte säger hela sanningen. För oavsett om det finns företeelser som ger anledning till stor sorg så är det ändå ett faktum att Indien gjort en lång vandring längs den väg som leder mot framsteg och utveckling i många avseenden, såväl inom de ekonomiska, politiska som sociala sfärerna.

Den värdefullaste gåva som självständigheten skänkt det indiska folket är emellertid de grundläggande mänskliga rättigheter som medborgarna i landet tillförsäkrats. Ett aktuellt bevis för detta utgjordes av den tillrättavisning som Högsta domstolen i New Delhi nyligen gav landets inrikesminister. Denne kritiserades skarpt för polisens roll i de blodiga upploppen i Narodia Patia i Gujarat 2002 när 29 personer, alla tillhöriga ett minoritetssamfund, mördades.

Frisk demokratis kännetecken

Domstolen ifrågasätter också den polisutredning som gjorts, och som bara mynnade ut i ett självbelåtet påstående att fallet hanterats korrekt. Högsta domstolens kommentarer nu kritiskt: "Fem månader har gått men ännu vet vi inte huruvida polisen agerat eller ej för att konfiskera de anklagades egendom".

Faktum är att om ansvarstagande är ett kännetecken för en frisk demokrati så har Indien ingen anledning att inför någon be om ursäkt. 20 år efter händelserna tvingades nyligen premiärminister **Manmohan Singh**, själv sikh, att inför parlamentet be om ursäkt för de blodiga anti-sikhiska upploppen i New Delhi i november 1984 (efter mordet på **Indira Gandhi**).

Den kongresspartistiske parlamentsledamoten **Jagdish Tytler** som av en undersökningskommission pekats ut som inblandad i mordet på 3 000 sikher i huvudstaden tvingades frånträda sin plats i Lok Sabha. Premiärministern förklarade att "i det fall kommissionen nämner att anklagelser mot specifika personer kräver ytterligare undersökning, eller rättsfall bör tas upp på nytt, kommer regeringen att vidta alla möjliga medel för att så ska ske, inom lagens ram. Detta högtidliga löfte ger jag parlamentet".

En ledande dagstidning i Kolkata, The Telegraph, har ironiskt kallat kongresspartiregeringen ledd av premiärminister Man-

Skadade arbetare tas om hand efter polisens blodiga attack utanför Hondafabriken i Gurgaon.

FOTO: R V MOORTHY/FRONTLINE

mohan Singh, för den "Backande Brigaden" (*Backtrack Brigade*), syftande på de många fall där regeringen ändrat sina beslut efter att vänsterpartierna uttryckt sitt ogillande.

Detta är dock ingenting man borde skämmas för eller beklaga. En regering som tillåter sig att nonchalera oppositionens synpunkter för att man har en majoritet i parlamentet behöver definitivt inte vara ett friskhetstecken för en demokrati. Mottaglighet för kritik kan, även om denna skulle bära på inneboende svagheter, också känneteckna god demokratisk hälsa.

Misshandel direkt på TV

Liksom fallet är med alla borgerliga demokratier sträcker sig dock medborgarnas rättigheter och friheter i Indien inte till klasskampens område, där besuttna står mot egendomslösa. Ett aktuellt fall som tydligt belyser detta utgörs av de upprörande händelserna i slutet av juli kring den japanskt ägda Honda-motorcykelfabriken i Gurgaon, en stad som är mer eller mindre en förort till Indiens huvudstad.

TV-tittarna i New Delhi och angränsande områden fick i direktsändningar bevittna hur arbetare, som fredligt protesterade mot en av arbetsgivarna utlyst fullständigt olaglig lockout, omringades av uppemot 500 poliser och slogs gula och blå.

I slutändan blev det dock, till följd av den allmänna uppståndelsen och uppmärksamheten från medias sida över hela landet, så att företagsledningen tvingades till reträtt och de arbetare som suspenderats fick återinträda i tjänst, om än under vissa fastslagna villkor.

För att få en rättvisande bild av hur den

Efter Manmohan Singhs statsbesök i USA utlovar nu amerikanerna stöd åt Indiens utveckling på det nukleära området. Här ses Dhruva- och Cirkusreaktorerna vid Bhabha Atomic Research Centre i Trombay.

FOTO: THOMAS ROCHA/FRONTLINE

indiska staten på skiftande sätt hanterat frågan om medborgerliga rättigheter och friheter är det nödvändigt att också titta på andra aspekter av livsvillkoren i landet. Exempelvis kan man studera hur folkligt inflytande kommit att vinna terräng i form av lokalt självstyre genom *panchayati raj*-institutionen.

Det har dock inte skett likformigt över landet, utan i varierande grad i olika delar. I exempelvis Madhya Pradesh och Tamil Nadu har panchayater upplevts vara delstatsregeringarnas ombud, medan de däremot i Kerala och Västbengalen kommit att betraktats som verkliga lokala styresorgan.

I och med den senaste förändringen av den indiska konstitutionen har också hela det administrativa systemet omstrukturerats, från ett system med två nivåer till ett med tre (union, delstat och panchayat/*nagarpalika*).

Ekonomisk utveckling i botten

I allmänhet leder dock inte ny lagstiftning i sig till effektivt lokalt självstyre. Tre faktorer bidrar till att så inte blir fallet, bristande decentralisering av makt och resurser, bristande effektivitet och dessutom brist på kvinnligt deltagande. På många håll har man observerat hur delstaterna varit motvilliga att placera makt och resurser i kvinnors händer, samtidigt somman inte alls tvekar när det gäller att utkräva ansvar av dem.

Men att lokala styrelseorgan kan fungera utmärkt om man utrustar dem med tillräckliga befogenheter och resurser visar tydligt erfarenheterna från Kerala. Två viktiga grundförutsättningar krävs dock för att det ska lyckas, dels att en viss utbildnings-

nivå uppnåtts och dels att det råder en atmosfär präglad av samarbete och anpassning.

Dessutom måste, om man vill få kvinnor att delta i det offentliga livet, männen stödja och anpassa sig till dem. Kort sagt, för att förändra dagens situation måste det till en fleruddig social ingenjörskonst.

Mer fundamentalt bottnar den indiska demokratis förhållandevis starka ställning som den har i dag i landets starka ekonomiska utveckling. En nation som inte klarar att ge mat och kläder åt sitt folk kan aldrig låtsas vara fri. Under tiden före självständigheten, och för en tid också efter övergången till indiskt styre, tvingades nationen livnära sig på importerade matvaror, ofta i form av välgörenhet från USA.

Men tack vare insatser av landets begåvade agronomer och hårt arbetande bönder är Indien i dag självförsörjande på livsmedel, och har kapacitet nog att bygga upp en egen spannmålsreserv. Något som i sig är ett resultat av ännu en av nationens stora framgångar, nämligen den framgång dess arbetande bönder haft med att driva igenom jordreformer.

Den nationella rörelsen höjde ända från början sin röst för kravet på att landet måste befrias från feodalismens och semi-feodalismens bojor. Den strävan kröntes med framgång redan i ett tidigt skede av frihetens tid.

Samtidigt har i sommar Indien uppnått den tveklaktiga triumfen att USA erkänt Indiens rätt att tillhöra den förnämsta ligan av världsmakter, kärnvapenmakterna. I mitten av juli presenterades, under premiärminister Manmohan Singhs besök i Washington, en gemensam indo-ameri-

kanst deklARATION där det slås fast att Indien "är en ansvarskännande medlemsstat med avancerad nukleär teknologi" och att landet "bör erhålla samma förmåner och fördelar som övriga nukleära stater".

USA förband sig också att söka påverka sina vänner och allierade att anpassa sina internationella förpliktelser så att de

medger fullt samarbete och handel med Indien inom såväl det civila som det vapenteknologiska området. Något som inefattar snabba överväganden om bränsleleveranser till kärnkraftsreaktorn i Tarapur. Indien har å sin sida gått med på att "ta på sig" samma ansvar och tillämpning därav.

Diplomatisk framgång

Och som en ytterligare bonus till denna generositet fick Indien president **George W Bushs** bekräftelse på att USA nu erkänner den indisk-pakistanska demarkationslinjens helighet och okränkbarhet i det omstridda Kashmir.

Fastän detta utgjorde en betydande diplomatisk framgång för Indien möttes deklARATIONEN ändå av stark kritik från oppositionen i Indien, i synnerhet på vänsterkanten. Man betraktade det hela som en ensidig eftergift från indisk sida gentemot USA.

På samma gång som detta naturligtvis är en fråga som bör stötas och blötas politiskt speglar det dock en underström av chauvinistiska hänsyn i folksjälen. Det undertryckta jublet i nationalistiska kretsar är emellertid kortsiktigt och kontraproduktivt i längden, eftersom det oundvikligen kommer att leda till att stimulera en motsvarande emotionell våg på den pakistanska sidan. Man kan bara hoppas och be för att en mera nykter och förståndig sinnesstämning tar överhanden när känslorna lagt sig.

Ajit Roy

Översättning: Lars Eklund

Kolkata stad i förändring

Invånarna i Kolkata, den indiska delstaten Västbengalens huvudstad, ser ut att ha ett ambivalent förhållande till västerlandet. De ser vanemässigt upp till västerlänningar och västerländsk kultur på grund av att den symboliserar välstånd och sociala framsteg. Samtidigt tycker många att västerlandet är moraliskt förfallet. Som en ung bengalisk student nyligen uttryckte det för mig, att för honom symboliserar västerlandet av skilsmässor, alkoholproblem och överdriven individualism.

Mitt intryck är dock att indierna söker finna en egen identitet samtidigt som de strävar efter att utveckla sitt samhälle på likartat sätt som det västerländska, vilket självklart är en källa till konflikt.

I ett försök att skapa en identitet skild från den västerländska, appellerar hinduiska rörelser å ena sidan till hinduismens idealiserade kulturella och historiska rötter samt till traditionella hinduiska värderingar, såsom lojalitet till familjen. Å andra sidan har Indien blivit en del av den växande kulturella och ekonomiska globaliseringen, vilket ger sig till känna på flera nivåer, från den höga status som engelskan har i skolan till dagens massmedia.

Det finns många satellitkanaler tillgängliga i Kolkata, och hos den bengaliska familj där jag bodde, i den östra delen av staden, kan man erhålla MTV, History Channel, National Geographic, Cartoons Network, CNN och en mängd andra kanaler på bland annat hindi, oriya, och bengali. Även i de fattigaste slumkvarteren ser man otaliga TV-antennar, och det indiska TV-utbudet innefattar mängder av såpoperor och filmer som mer och mer liknar det vi är vana vid hemma.

Barnen tittar mer och mer på TV, och växer upp med närhet till västerländsk kul-

Flickor vill numera bli utbildade och vänta med att gifta sig. I denna skola lär sig flickor hantverk och slöjd.

tur och dess värderingar. Detta har bland annat medfört att unga män och kvinnor umgås allt mer med varandra utan föräldrarnas kännedom. Det indiska samhället är dock fortfarande mycket intolerant vad gäller sex utanför äktenskapet, och till och med samboförhållanden. Ett par som skulle önska leva som sambor och försöka hyra en lägenhet skulle bli avvisade med bestämmdhet även i Kolkata, berättar mina vänner för mig.

Ekonomi och infrastruktur

Efter rapporteringen av tsunami-katastrofen i vintras kom medierna i flera veckor att domineras av nyheter om att familjen bakom Indiens största industrikoncern, Re-

liance Industries, inbördes börjat tvista om beslutsfattandet. Att en ekonomisk nyhet toppade nyhetsutbudet skulle tills bara för några år sedan varit otänkbart, då politiken fått all uppmärksamhet. Men det är uppenbart att ekonomiska frågor intagit en allt betydelsefullare plats i indiernas medvetande. Indien har för närvarande en ekonomisk tillväxt på cirka sex procent om året, och även om välståndet inte nått alla så är det fler och fler som i dag når över fattigdomsgränsen, hela 75 procent, vilket innebär ofattbara 750 miljoner människor.

En stark köpkraftig medelklass har börjat växa fram, och även i Kolkata finns affärer som säljer Mercedes Benz och andra lyxvaror. Västbengalen tillhör dock Indiens fattigaste delstater. Något som bidrar till att Kolkata är en av Indiens billigaste storstäder att leva i. Buss och tunnelbana kostar cirka en krona per resa inom stadens gränser. Maten är också mycket billig så länge man inte väljer västerländska varor.

En taxichaufför berättade för mig att han äter sig mätt på 20 rupier om dagen, motsvarande lite över tre kronor. Det finns ett otal hotell och restauranger av skilda slag, och man kan äta en rejäl måltid på en bättre restaurang för under 50 kronor. Även som student har man därför råd att leva ett gott liv, åtminstone om man som jag kommer från Sverige.

Indiens första tunnelbana rullar sedan många år under Kolkata, och sedan några år tillbaka finns också en ny modern bro över floden Ganges, vid sidan om den legendariska Howrah-bron, som förbinder Kolkata med industristaden Howrah. Detta

Sverige var också representerat med paviljong på 2005 års bokmessa i Kolkata i januari. Hundratusentals besökare strömmade till mässområdet på Maidan.

Gudinnan Kali i sin traditionella pose med foten på sin make Shivas bröst. En av de populäraste gudinnorna i Kolkata.

är betydelsefullt eftersom nästan allt gods till Kolkata kommer via Howrah. Tusentals lastbilar kör över Ganges varje natt, på natten i stället för dagtid för att trafiken är mindre intensiv då.

Vattenförsörjningen håller på att rustas upp, och på många ställen ser man att det grävs ner stora rör för att föra fram dricksvatten till nya stadsdelar. Myndigheterna har också byggt en lång rad "bypasses", ringleder kring Kolkata som skapat gynnsammare förutsättningar för trafiken.

Allvarliga problem kvarstår

Ännu kämpar dock Kolkata med allvarliga problem. Min lärare i bengali på Ramakrishna Mission säger att de statliga sjukhusen oftast är överfulla, och det är inte ovanligt att fyra till fem patienter delar på en säng. Sjukhusen får inte neka vård till patienter som behöver hjälp, men samtidigt finns det alldeles för få sängplatser.

Samtidigt är det så att bengaliska läkare tillhör de mest välutbildade i landet, och det finns en lång rad bra privata sjukhus som håller hög standard, men de är dyra. Då en amerikansk forskare som också bodde på Ramakrishna-missionen blev allvarligt sjuk lades hon in på ett privatsjukhus i

närheten under sex dagar. Notan gick på inte mindre än 60 000 rupier, vilket är ett enormt belopp här i Indien, och kan jämföras med att en vanlig arbetare tjänar cirka 3 000 rupier i månaden (500 svenska kronor), och då anses arbetet vara välbetalt!

Många läkare arbetar på statliga sjukhus för att få ett gott anseende, men arbetar vid sidan om på sina privatklinikerna under eftermiddagar och kvällar.

Gatunätet i Kolkata är också mycket slitet, vilket man upplever direkt om man åker buss eller taxi. Det finns ofta stora hål i vägen på grund av dåligt vägunderhåll. Staden är dessutom smutsig och luften mycket förorenad. Man brukar säga att Kolkata är världens tredje mest förorenade stad, och att andas i Kolkata är som att röka femton cigaretter per dag. Dock arbetar myndigheterna med problemet, och på sikt kan det bli likadant som i New Delhi, där man har förbjudit alla äldre bussar att färdas i de centrala delarna av staden.

I Kolkata bor tio miljoner människor, och ytterligare cirka tio miljoner kommer varje dag till staden för att arbeta. Ett betydande problem har dessutom under decennier utgjorts av det stora antalet flyktingar som strömmat till staden från Bangladesh

alltsedan kriget 1971.

Till detta ska läggas en konstant inflyttning av människor från andra delar av Västbengalen, liksom från angränsande delstater som Jharkand och Bihar. De söker sig till Kolkata för att finna sin lycka. Situationen kan dock inte alls jämföras med den kaotiska situationen när kriget i Bangladesh pågick för fullt och på kort tid 10 miljoner flyktingar tillkom. I dag får man en känsla av att situationen faktiskt börjar bli hanterbar. Visst finns det fortfarande många slumområden, men Kolkata upplevs i dag som en stor elefant som har rest sig och börjat gå.

Min husvärd, som är entreprenör, säger att en driftig medelklass har börjat göra affärer i Kolkata. Förvaltningen i Kolkata arbetar också hårt för att uppmuntra företagssamhet och industri, trots att den kommunistiskt dominerade regeringen, som styr Västbengalen oavbrutet i 28 år, påstås vara såväl korrupt som ineffektiv.

Ett synbart resultat på förändringar till det bättre är att Kolkata har ett mycket bra nät för mobiltelefoni, och att elförsörjningen, som förr om åren var notoriskt dålig, numera drabbas av ytterst få strömavbrott.

Kvinnans roll i Indien är också tveetydig och låter sig inte med lätthet införlivas i någon stereotyp. Myten om den trogna och underdåniga kvinnan lever vidare, men det finns i dag en god andel kvinnor inom politiken, och kvinnor i Västbengalen är i allmänhet starka. De har god koll på sina barn och män, vilket jag upplevde hos min värdfamilj. Såväl Kali som Durga, Kolkatas favorit-gudomar, är dessutom kvinnliga gestalter, och alla – män som kvinnor – dyrkar dem som de stora "Ma", mödrarna.

Gästfrihet

Gästfriheten tillhör det som är allra mest utmärkande för Bengalen. Redan efter tre månader blev jag i princip adopterad av min värdfamilj. Jag involverades fullständigt i deras vardag på alla nivåer, och de såg efter mig som om jag vore ett av deras egna barn.

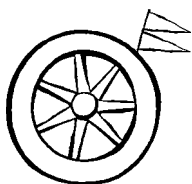
Det innebar för all sin del också att jag prompt måste upplysa dem om var jag ämnade befinna mig under dygnet, och jag uppmanades att stanna hemma på kvällarna. Familjerna är i allmänhet mycket sammanhållna, och barnen förefaller oftast vara glada och trygga. Något som man som splittrad postmodern västerlänning kan uppleva som ett exempel att lära av.

Ferdinando Sardella

Doktorand i religionsvetenskap, vid Göteborgs universitet. Bodde i Kolkata våren 2005 för att forska om Gaudiya Math, en hinduisk reformrörelse som växte fram i Bengalen under första delen av 1900-talet.

SASNET

Intresserad av forskning och akademiska studier med inriktning på södra Asien?

Gå då in på vår hemsida:
<http://www.sasnet.lu.se>
och anmäl dig till
vårt nyhetsbrev!

Välkommen till Nätverket för
Sydasienstudier i Sverige

Staffan Lindberg
Lars Eklund

Grumligt, min käre Johansson

Replik på artikeln "Myter blir sanna i 'vedisk vetenskap'" i SYDASIEN 2/05

Det finns ett begrepp som heter "Guilt by association", d v s man pekar exempelvis ut en person som kände Hitler och säger att därför var personen i fråga nazist. Det är något i den stilen som Jan Johansson utsätter mig för i SYDASIEN 2/05. Med lämpliga glidningar antyds att jag vem vet, kanske, måhända, man kan aldrig så noga vara säker, skulle dela den i Indien förekommande fundamentalistiska föreställningen att den indo-europeiska eller ariska civilisationen skulle ha sitt ursprung i Indien.

Jag vet lika lite som någon annan exakt var det så kallade indo-europeiska urhemmet låg, men knappast var det i Indien. Snarare någonstans i området södra Ryssland eller nordvästra Turkiet eller något i den stilen. Därmed torde det stå klart att min uppfatt-

ning på den punkten är rakt motsatt den vediska skolans idéer.

Jag har vistats ganska mycket i Allahabad under årens lopp och är alltså väl förtrogen med föreställningen där att floden Saraswati osynlig sammanflyter med Ganga och Yamuna. Att det finns ett korn av sanning i gamla föreställningar har vi sett i andra sammanhang. När jag då fann de rön som gjorts om att Saraswati i samband med tektoniska förskjutningar i jordskorpan ändrat riktning och flutit samman med Yamuna, dock inte vid Treveni i Allahabad utan tidigare, så tolkade jag det som så att den gamla legenden hade fog för sig. Yamuna rinner ju så småningom samman med Ganga vid Triveni Sangam. Riktningssändringen ger en förklaring till myten.

Huruvida de tre forskarna som lagt fram en del av de forskningsresultat jag refererade till delar den uppfattningen vet jag faktiskt inte. Det var min egen tolkning. Nu hävdar Jan Johansson att de tre är kända vediska uttolkare av verkligheten och tillhör den grupp av fundamentalister som inte vill höra talas om en arisk (indo-europeisk) invandring.

Jag kan inte förstå hur mytens sammanfallande med forskarrönen i något som helst avseende kan tas som belägg för att Indien skulle vara den indo-europeiska civilisationens vaggla eller för att det inte förekommit någon arisk invandring. Jag tog överhuvudtaget inte upp den frågeställningen, som enligt min mening inte har med Saraswatis riktningssändring att göra. Det är Jan Johansson som med sin glidande debatteknik för frågeställningen på tal.

Slutligen. Att Johansson med associationsmetoden misstänkliggör mig må vara hänt, men det är lite svävande vad Jan Johansson egentligen menar i övrigt. Å ena sidan tycks han acceptera forskningsresultaten, som baserar sig på satellitbilder etc., men samtidigt misstänkliggör han de tre citerade forskarna eftersom de tillhör den vediska skolan, som förvisso har starka fundamentalistiska drag, som inte bara kan utan bör ifrågasättas.

Men hur är det med deras forskningsresultat? Menar Jan Johansson att de skulle vara fabricerade? Eller är det bara tolkningen som är skum? Det känns oklart vad Johansson med sin grumliga framställning menar. Om deras forskningsresultat är manipulerade så vore det naturligtvis allvarligt. Å andra sidan så kan man knappast beskylla de aktuella satelliterna för att vara vediska. Men som sagt, att Saraswati i nämnd bemärkelse via Yamuna kan sägas flyta samman med Ganga vid Triveni Sangam i Allahabad vore verkligen ett ynkligt argument som bevis för att den indo-europeiska civilisationen skulle ha uppstått i Indien. När Saraswati ändrade riktning var ju den indo-europeiska civilisationen i Indien knäsat sedan länge. Ja, det var väl bra att det blev lite debatt om det här.

Bertil Falk

0:-
kr/min
Dygnet runt

Happy Days!

Med Teleman Happy Days ringer du gratis till alla svenska hemtelefoner dygnet runt!
Det enda du behöver betala är 50 kr/månad samt startavgift som är 45 öre per samtal. Du måste vara förvalskund hos Teleman för att kunna använda tjänsten.

	Teleman	Telia	Tele2
Fri samtalstid	Dygnet runt	Dygnet runt	Dygnet runt
Månadsavgift	50 kr	65 kr	58 kr
Öppningsavgift	45 öre/samtal	45 öre/samtal	45 öre/samtal
Gäller	All fast telefoni inom Sverige	All fast telefoni inom Sverige	All fast telefoni inom Sverige

Teleman AB är en svensk teleoperatör som allt sedan starten 1996 erbjudit telefonitjänster till både företag och privatpersoner. Vi arbetar för hög kvalitet till märkbart låga priser och marknadsför telefonitjänster för Dig som konsument. Det finns inga fasta kostnader eller dolda avgifter. Du betalar endast för dina samtal, inget mer.

JA, jag vill ha förval med Teleman och erbjudandet Happy Days!

Personnummer: _____

Namn: _____

Adress: _____

Postadress: _____

Telefonnr: _____

Underskrift: _____

Namnförtydligande: _____

Datum: _____

Teleman
betalar
portot

TELE MAN

Svarspost
201 400 600
228 20 Lund

Fyll i och posta - portot är betalt

Kontakta vår kundtjänst: 020-140 00 46 / www.teleman.com

TELE MAN

the total telephone service

Avsändare:
SYDASIEN
RÅBYGATAN 5 A
223 61 LUND

POSTTIDNING
BEGRÄNSAD EFTERSÄNDNING

Vid definitiv eftersändning återsänds
försändelsen med nya adressen
noterad på baksidan

Utgivningspostkontor
LULEÅ 1

Vallmoodlingar så långt ögat kan skåda. Badakshanprovinsen i Afghanistan sommaren 2004. I år har myndigheternas kampanj mot opiumproduktionen skärpts i denna nordliga provins, och odlingarna är nu svårare att spåra.

Ungkarlens hjärtesuck: Opium ökar brudpriset

Den unge afghanske läraren har ett problem: Hur ska han kunna skaffa sig en hustru när lärarlönen är så eländig, knappt 32 dollar i månaden?

Opium-boomen som rått de senaste åren har medfört att brudpriset nått nya rekordnivåer i den nordliga Badakshanprovinsen liksom i övriga delar av Afghanistan. Brudgummens familj står traditionellt för bröllopskostnaderna, och därtill hör ett kontant vederlag, gärna svarande mot storleken på familjens vallmoåkrar.

Läraren, en käck ung man jag mötte sommaren 2004, kände sig akterseglad. Vad kunde han med sin svältlön ställa upp gentemot rivaler som tjänade grovt med pengar? I opiumbranschen kan man välja och vraka bland presumtiva brudar. Och man gör det gärna mer än en gång.

– Några av dem har redan fruar sedan tidigare. Men så tjänar de en massa pengar, och då vill de gärna ha en till. Jag känner

Afghansk lärare utan opiuminkomster, akterseglad i jakten på en hustru

folk som handlar med ”poppy” (opium) som har både gammal fru och nu också en ny. Och kanske tar de ytterligare en?

Han följde efter mig när jag deltog i firandet av ”Lärarnas dag” i Faizabad. På mötesplatsen lovprisades lärarkåren i sex stämmingsfulla timmar fyllda med sånger och dikter, samt tal och åter tal av ortens överhetspersoner. Men läraren jag mötte var synnerligen irriterad och ville säga någontill mig på tu man hand: ”Alltsammans

är skam och tomt prat! Inte ett ord om lärarlönen som är så låg att ingen kan leva av.”

Alla lärare är mer eller mindre tvungna att försörja sig genom att också driva något vid sidan om lärarjobbet. En bit ut på landet, i grannregionen Argo, tjänar däremot lärarna bra, mycket bättre än inne i stan, kunde min nyfunne vän berätta:

– Många lärare söker sig dit, för där är alla rika, och de får bättre lön. Alla odlar nämligen opium där. En del skolor stänger till och med när det är dags att skörda så att lärarna kan hjälpa till på fälten. På några veckor tjänar de lika mycket som jag gör på ett helt år.

Med bonus därtill: För ett par år sedan fick några lärare som gratifikation vid skolårets slut ett kilo råopium!

Gunnar Filseth, text och foto

Översättning: Lars Eklund